БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилеттинген

1961 ч. ИЮЛЬ 23 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 173 (4963).

Өртээ 2 көп.

СЭКП-ниң XXII съездизинге уткуштур

Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу чүгле эки тараалары-биле, сүттүг бедик саалдазы-биле районда алдаржып турар эвес, харын кайгамчык ногаалары-биле сураглыг апарган. Шаандан тура ногаажы Егор Яковлевич Шляховтуң удуртканы ногаа бригадазы чыл келген тудум-на бедик дүжүттү чедип ап турар.

Бо чылын колхозчу ногаажылар Коммунистиг партияның XXII съездизинге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышта киришкен, ногаалар бүдүрерин көвүдедир дээш шиитпирлиг демисежип турар. Олар 2,8 гектар помидорну, 13 гектар капустаны, согуناны, морковьту, огурецтерни өстүрүп ажаап турар. Ногааларның үнүжү эки. Помидорларның диаметр талазы-биле хемчээли 4—5 сантиметр чедип турар. Капустаның үнүжү эки. «Капустаның бажы ам безин аажок калбара берген»—деп колхозчулар чугаалап турар. Бо чылын белеткелчилер кончуг күжениишкинниг ажылдаар апаар-дыр ийин.

Күш-ажылдың тода организастаашкынының ачызы-биле ногаажылар ындыг чедиишкиннерлиг болуп турар. Үнүштерниң чайгы ажаалдазы эки организастыг түргустунган. Ногааларны чогуур үеэнде суттарып, немелде чемгерилге-биле хандырып турар.

Бригада картофельдин чайгы ажаалдазын база чорудуп турар, 60 гектар шөлде олурткан картофельдин бөгү база аштаттынган. Ам Владимир Грецконуң агрегады одуруглар аразының ажылдап кылыышкынын доозуп турар.

ПРОФОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫ БОЛГАШ СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШ

Бүгү совет улус ышкаш бистиң областың ажылчы чоннары бодунуң төрээн Коммунистиг партиязының XXII съездизинге төлептиг ужуражыры-биле күш-ажылчы улам-на бедик көдүрүүшкүнүг ажылдап турар. Съездиниң ажыттынар хүнүнге алдар кылдыр чеди чылдың үшкү чылында алган социалистиг хүлээлгелерин хуусаа бетинде чедиишкинниг күүседири дээш чарышын олар бо хүннерде кажангызындан-даа артык калбарткан.

Массаның бо улуг шимчээшкинин партия организацияларының удуртулгазы-биле профэвилел организациялары баштаар хүлээлгелиг. Олар алдынган хүлээлгелерни күүседиринче боттарының хөй санныг кежигүннерин болгаш бүгү ажылчын, албан-ыаакчыларын хүн бүрү сырый организастап турар.

Элегестиң шахта эргелелинде профэвилелдиң шахткому (даргазы эш Рязанов) ында партия организациязының удуртулгазы-биле сөөлгү үеде дагжыларның ортузунга социалистиг чарышты эки организастаан. Ооң түннелдерин администрация-биле кады он хонук бүрүзүнде чорудып, мурнакчыларны шаңналче киирип, оларның чедиишкиннерин Хүндүлел самбызазына, хана солунга калбаа-биле чырыдып турар. Ооң түннелинде коллектив июнь айның бүдүрүлге программазын 110,7 хуу күүседип, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планда көрдүнгенинге удур 4,6 хуу күүсеткеш, чурт үлетпүрүнүң бүдүрүлгелериниң аразында калбарган социалистиг чарышка бирги черни эзлеп турар.

Элегестиң дагжылары бо чедиишкинин быжыглавышаан, СЭКП-ниң съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир он айларның программазын долдур күүседир хүлээлгени алган. Профэвилелдиң шахткому съездиге дагжыларның күш-ажылчы белектериниң дептерин организастап тургускан. Бо хүннерде бүдүрүлге онаалгазын ажыр күүсеткен 20 ажыг мурнакчы шахтёрларның атары ында киир даңзылаттынын турар.

Профэвилелдиң Кызыл-Мажалык АТК-зында месткому (даргазы эш Лосев) социалистиг чарышты ажылчыннарның профессияларының аайы-биле организастап турар. Ында чолаачыларның, слесарьларның, токарьларның аразында шилчиир вымпелдерни тургускан. Бо хемчегленнің түннелинде АТК-да күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн. Коллектив ийиги кварталдың чүк сөөртүлге планын тонна талазы-биле 135,9, тонна-километрнин — 100,4 хуу күүсеткеш, автоажыл-агыйлар аразында калбарган социалистиг чарышка бирги черни эзлээн. Ол коллектив партияның съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир 10 айларның чүк сөөртүлге планын 110 хуу күүседирин хүлээнип алган ажылдап турар. Облпотребсоюзтуң АТК-зы, көдээ ажыл-агый транспорт автобаазазы болгаш өске-даа чамдык автоажыл-агыйлар боттарының хүлээлгелерин база-ла чедиишкиниг күүседип келген.

Тудугжуларның социалистиг чарыжын «Тыва тудуг» трезиниң эш Кравченко удуртқан № 1 тудуг участогунда профэвилел месткому (даргазы эш Лошков) эки организастап келген. Бо чылдың эгезинден бээр ол участоктуң тудугжулары трестиң шилчиир Кызыл тугун быжыг тудуп турар. Коллектив июнь айның тудуг планын 126,4 хуу, а чартык чылдыын—112 хуу күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планга удур 42,2 хуу бедиткен. Участоктуң 9 бригадаларының иштинден коммунистиг күш-ажылбригадазы деп атты чедип алыр дээш демисежип турар эш Есемчуктуң бригадазы июнь айның бүдүрүлге планын 190 хуу, эш Шабалинниң — 175, эш Федоровтуң—159 хуу күүсеткилээн. Мурнакчы участоктуң ажылчыннары ам партияның съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр хоорайның мурнуу талазында ийи-чийи квартиралыг 8 болгаш дөрт-дөрт квартиралыг 24 чуртталга бажыңнарын ажыглалга киирер дээш күүсеткиниг ажылдап турарлар.

Бүгү үлетпүр кылыгларының шынарын шиитпирлиг экижидер дугайында москвачыларның кыйгырыын бистиң бүдүрүлгелеривистиң ажылчыннары изин-биле хүлээп алган. Кызылдың дааранылга комбинадында профэвилел месткому (даргазы эш Ведерникова) ол эгелээшкинни дааранылкыларга чугаалаштырып, продукцияның шынарын экижидер дээш хөй-ниитиниң контролюн күштелдирген, ооң түннелинде комбинаттың кылыгларының ыынары сөөлгү үеде эзлээн экижип турар.

Областың үлетпүр бүдүрүлгелери, тудуг, транспорт организацияларынитилен-биле чартык чылдың хүлээлгелерин чедиишкиниг күүседип турээ. Ындыг болза-даа социалистиг чарышты чүгле өзү барымдаалап организастааш, ону боттуг удуртпайн, түннелдерин үндүрбейн турар профэвилел месткомнары бисте ам-даа бар. Ооң түннелинде культура эргелелиниң типографиязы, Тожу, Сарыг-Сеп, Шуурмак райүлетпүр комбинаттары, Кызылдың далган дээрбези болгаш Тыва автосептелге заводу дээш өске-даа чамдык бүдүрүлгелер ийиги кварталдың бүдүрүлге планнарын чедир күүсетпээн. Ол бүдүрүлгелер улус ажыл-агыйынга 319 муң рубльди азы область планының 3,6 хуузун чедир бербээн болган.

«Тыва кобальт», «Тыва даг-дүгү» комбинаттар, «Тыва тудуг» трезиниң ышкаш тудугнуң ындыг улуг организациялары, а ол ышкаш № 1 АТК, Чадана, Шагаан-Арыг, Минусинск АТК-лары чартык чылдың хүлээлгелерин чедир күүсетпээн чорук, социалистиг чарышты организастаар талазы-биле ол бүдүрүлгелерде профэвилел организацияларының, чурт үлетпүр ажылдакчыларының профэвилел обкомунуң, облпрофсөвүлелиниң ажылының четпезин херечилээн. Бо чорук болза ады үнген бүдүрүлгелерде партия организацияларының, СЭКП Кызыл хоорком-нуң база хамаарышкан партия райкомнарының талазындан социалистиг чарышты кошкак удуртуп, хүлээлгелерни күүседир хемчегленни алырын бүдүрүлгелерниң удуртукчуларындан, профэвилел организацияларындан шынгыы негевейн келгениниң түннели болур.

Сорулга болза ук бүдүрүлгелерниң болгаш ажыл-агый организацияларының планнарының күүсеттинмейн турарының чылдагааннарын илередип, болдунар-ла бүгү аргаларны хереглеп тургаш оларның социалистиг хүлээлгелерин күүседирин хандырар хемчегленни алыры болур. Бистиң чуртувустуң амыдыралында төөгүлүг болуушкунну — СЭКП-ниң XXII съездизин күш-ажылчы белектерлиг үткүп, ийи чылдың үшкү чылының онаалгаларын хуусаа бетинде ажыр күүседир—деп, берген сөзүн областың үлетпүр бүдүрүлгелериниң, тудуг болгаш транспорт организацияларының бүгү ажылчылери алдарлыы-биле эзлеп шыдаарынга шуут идеген болур.

Бо улуг сорулганы күүседир дээш социалистиг чарышты улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга улам-на калбартыры—бистиң партия, совет, профэвилел, ажыл-агый организацияларывыстың амгы үеде эң чугула сорулгазы болур.

Доктор Кваме Нкрума „Электросила“ заводтуң ажылчыннарынга чораан

ЛЕНИНГРАД. июль 21 (СЭТА). Бөгүн доктор Кваме Нкрума болгаш ону үдеп чоруур кижилер С. М. Киров аттыг «Электросила» заводка чораан. Гананың улузунуң төлээлекчилери бүдүрүлгениң цехтери-биле таныжып, эр, херээжен ажылчыннар-биле чугаалашкан.

Турбогенератор цегинге Гана Республиканың президентизи болгаш чазааның баштыңы доктор Кваме Нкрума-биле база ону үдеп чоруур кижилер-биле заводтуң ажылчы чоннарының ужуражыышкынынга тураскаал болдурган хөй кижи киржикчилиг митинг болган.

Бүдүрүлгениң ажылчыннары болгаш тускай эртемниглери найыралчы аныяк африка күрүнеиниң төлээлерин чылыг өөрүшкү-биле уткаан.

Ибрагим Аббуд Узбекистанда

ТАШКЕНТ. (СЭТА). Узбекистанда чоруп турар Судан Республиканың чепсектиг күштериниң Дээди чөвүлелиниң даргазы болгаш премьер-министри генерал-лейтенант Ибрагим Аббуд июль 21-де Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы Я. С. Насриддиновага болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң даргазы А. А. Алимовка чораан.

Ооң дараазында хүндүлүг аалчы Ташкентиниң чоогунда Янги-Юльск районнуң Ленин аттыг колхозунче чорупкан. Генерал-лейтенант Ибрагим Аббуд болгаш ону үдеп чоруур кижилер көдээ ажыл-агый артелиниң хөвең тараан черлерин болгаш мал ажылының фермазын көрген.

Хүннүң ийиги чартыында Ибрагим Аббуд болгаш ону үдеп чоруур кижилер Ташкентиге ээп чедип келген.

Россия Федерациязының чедиишкиннери

1961 чылдың бирги чартыында РСФСР-ниң улус ажыл-агый хөгжүлдезиниң күрүне планының күүселдезиниң дугайында

Россия Федерациязының ажылчы чоннары, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXII съездизин төлептин-биле уткууру дээш социалистиг чарышты калбартпышаан, социалистиг экономиканы көдүрер база чоннуң амыдыралының материалдыг болгаш культурлуг деннелин бедидер талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерни 1961 чылдың бирги чартык чылында чедип алган.

Россия Федерациязының үлетпүрүнүң ниити продукция бүдүрер планы 1961 чылдың бирги чартык чылында 102 хуу күүсеттинген дээрзин РСФСР-ниң Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадылында чугаалап турар. 1960 чылдың бирги чартык чылы-биле деннээрге, үлетпүр бүдүрүлгезиниң хемчээли 8 хуу, а хонукта ортумак бүдүрери—9 хуу өскен. Ниити продукция бүдүрериниң чартык чыл планын Улус ажыл-агый чөвүлелдериниң болгаш чер-чер Советтериниң үлетпүрү 102 хуу күүсеткен. Республиканың министерстволарының болгаш төп албан черлериниң үлетпүрү чартык чыл планын ажыр күүсеткен.

Аар үлетпүрнүң хөй-хөй эң чугула хевирлериниң продукциязын бүдүрериниң чартык чыл планы ажыр күүсеттинген.

1960 чылдың баштайгы чартык чылы-биле деннээрге: шойну 0,7 миллион тоннаны, каңны—1,7 миллион тоннаны, кара металлдар прокадын—1 миллион тоннаны, каң хоолайларны—239 муң тоннаны хөйнү бүдүрген, демир руданы—1,8 миллион тоннаны, нефтини—7,9 миллион тоннаны, кокталыр хөмүр дашты—1,1 миллион тоннаны хөйнү казып тыпкан, а ол ышкаш 1960 чылдың бирги чартык чылынга бодаарга, газты 3,4 миллиард кубометр хөйнү тыпкан болгаш бүдүрген. 1960 чылдың бирги чартык чылы-биле деннээрге, өннүг металлургияның бүдүрүлгелери алюминий, чес-хола, коргулчун, олово, кобальт болгаш өске-даа өннүг база ховар металлдар бүдүрерин көвүдеткен. Районнар электростанциялары болгаш блокстанциялары баштайгы чартык чылда 93 миллиард киловатт-шак электри энергиязын ажылдап кылган, ол дээрге эрткен чылдың бирги чартык чылында бүдүргениннен 9 хуу хөй болуп турар. 1961 чылдың бирги чартык чылында машина тудуунуң болгаш металл болбаазырадырының өзүлдезиниң дүргени үлетпүр бүдүрүлгезиниң ниити хемчээлиниң өзүлдезинден дыка мурнап турган. Химия үлетпүрү бедик темпилер-биле хөгжүп турган.

Чоннуң хереглел бараанларының хөй хевирлерин бүдүрериниң планы ажыр күүсеттинген.

Эрткен чылдың баштайгы чартык чылы-биле деннээрге: дүктен кылыр өстер—4 миллион дөрбелчин метрге, торгу өстер—1 миллион дөрбелчин метрге, хем идиктер—барык 6 миллион эшке, телевизорлар—85 муңга, соодукчулар—55 мунга, хеп чуур машиналар — 103 муңга, дааранылга машиналары—97,4 муңга, мотоциклдер болгаш мотороллерлер—17,5 муңга, бажың иштиниң херекселдери—51 миллион рубльге хөй бүдүртүнген.

1960 чылдың баштайгы чартык чылы-биле деннээрге үлетпүрде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 4 хуу өскен, ынчаарга ажыл хүнүнүң үргүлчүлелин кызырганын барымдаалааш алырга, күш-ажылдың шакта бүдүрүкчүлүү 11 хуу өскен.

1961 чылдың баштайгы чартык чылында РСФСР-ниң улус ажыл-агыйынга чогаадыкчы болгаш рационализаторжу 800 муң ажыг саналдарны нептередип киирген. Чылда кылдыр санаарга, ол нептередилгелерден алдынган камналганың түүү чартык миллиард хире рубль болган.

Россия Федерациязының колхозтары болгаш совхозтары, СЭКП ТК-ның 1961 чылдагы январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, мооң мурнунда ажыглаттынмайн турган немелде 568 муң гектар черни көдээ ажыл-агыйның саарылгазынга киирген, чайын аңдарган черлер культураларының тарылгазын калбарткан болгаш тарылга шөлдериниң тургузуун эзлээн экижиткен дээрзин Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадылында ооң ыңай айыткан. Көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының тарылга шөлү, күзүн тарыырларын киириштир алырга, 1961 чылдың дүжүдүнде 121,6 миллион гектар болган. Кукурузаның бышкан тараазын киириштир алырга, бүгү тараа культураларының тарылга шөлү 1960 чылга деннээрге 3,7 миллион гектарга өскен.

Эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге, 1961 чылдың июль 1-е чедир колхозтарда болгаш совхозтарда мыйыстыг бода малдың баш саны 1,4 миллион башка, ооң иштинде инектернии—1 миллион, хаваннарныы—2,1 миллион, хойларныы болгаш өшкүлерниии—2,2 миллион база куштарныы—19,2 миллион башка көвүдээн.

РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының күрүне планын ёзугаар көрдүнген капитал салыышкыннары 1961 чылдың баштайгы чартык чылында 8 миллиард хире рубль болган болгаш эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге 7 хуу өскен. Дыка хөй капитал салыышкынарын—900 миллион хире рубльди—төпчүттүнмээн акша-хөренгиниң күсели-биле чоруткан.

Чоннуң амыдыралының материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин бедидер талазы-биле улус ажыл-агыйынга чогаадыкчы болгаш рационализаторжу 800 муң ажыг саналдарны нептередип киирген. Чылда кылдыр санаарга, ол нептередилгелерден алдынган камналганың түүү чартык миллиард хире рубль болган.

Россия Федерациязының колхозтары болгаш совхозтары, СЭКП ТК-ның 1961 чылдагы январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, мооң мурнунда ажыглаттынмайн турган немелде 568 муң гектар черни көдээ ажыл-агыйның саарылгазынга киирген, чайын аңдарган черлер культураларының тарылгазын калбарткан болгаш тарылга шөлдериниң тургузуун эзлээн экижиткен дээрзин Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадылында ооң ыңай айыткан. Көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының тарылга шөлү, күзүн тарыырларын киириштир алырга, 1961 чылдың дүжүдүнде 121,6 миллион гектар болган. Кукурузаның бышкан тараазын киириштир алырга, бүгү тараа культураларының тарылга шөлү 1960 чылга деннээрге 3,7 миллион гектарга өскен.

Эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге, 1961 чылдың июль 1-е чедир колхозтарда болгаш совхозтарда мыйыстыг бода малдың баш саны 1,4 миллион башка, ооң иштинде инектернии—1 миллион, хаваннарныы—2,1 миллион, хойларныы болгаш өшкүлерниии—2,2 миллион база куштарныы—19,2 миллион башка көвүдээн.

РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының күрүне планын ёзугаар көрдүнген капитал салыышкыннары 1961 чылдың баштайгы чартык чылында 8 миллиард хире рубль болган болгаш эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге 7 хуу өскен. Дыка хөй капитал салыышкынарын—900 миллион хире рубльди—төпчүттүнмээн акша-хөренгиниң күсели-биле чоруткан.

Чоннуң амыдыралының материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин бедидер талазы-биле улус ажыл-агыйынга чогаадыкчы болгаш рационализаторжу 800 муң ажыг саналдарны нептередип киирген. Чылда кылдыр санаарга, ол нептередилгелерден алдынган камналганың түүү чартык миллиард хире рубль болган.

Россия Федерациязының колхозтары болгаш совхозтары, СЭКП ТК-ның 1961 чылдагы январь Пленумунуң шиитпирлерин боттандырбышаан, мооң мурнунда ажыглаттынмайн турган немелде 568 муң гектар черни көдээ ажыл-агыйның саарылгазынга киирген, чайын аңдарган черлер культураларының тарылгазын калбарткан болгаш тарылга шөлдериниң тургузуун эзлээн экижиткен дээрзин Төп Статистика Эргелелиниң дыңнадылында ооң ыңай айыткан. Көдээ ажыл-агыйның бүгү культураларының тарылга шөлү, күзүн тарыырларын киириштир алырга, 1961 чылдың дүжүдүнде 121,6 миллион гектар болган. Кукурузаның бышкан тараазын киириштир алырга, бүгү тараа культураларының тарылга шөлү 1960 чылга деннээрге 3,7 миллион гектарга өскен.

Эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге, 1961 чылдың июль 1-е чедир колхозтарда болгаш совхозтарда мыйыстыг бода малдың баш саны 1,4 миллион башка, ооң иштинде инектернии—1 миллион, хаваннарныы—2,1 миллион, хойларныы болгаш өшкүлерниии—2,2 миллион база куштарныы—19,2 миллион башка көвүдээн.

РСФСР-ниң улус ажыл-агыйының күрүне планын ёзугаар көрдүнген капитал салыышкыннары 1961 чылдың баштайгы чартык чылында 8 миллиард хире рубль болган болгаш эрткен чылдың ол-ла үези-биле деннээрге 7 хуу өскен. Дыка хөй капитал салыышкынарын—900 миллион хире рубльди—төпчүттүнмээн акша-хөренгиниң күсели-биле чоруткан.

Чоннуң амыдыралының материалдыг чаагай байдалын болгаш культурлуг деннелин бедидер талазы-биле

Польша улуска байыр чедириишкини

Эштер Н. С. Хрущев болгаш Л. И. Брежнев олар Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының болгаш Польша Улус Республиканың удуртукчулары В. Гомулкага, А. Завадскийге болгаш Ю. Циранкевичиге Польшаның национал катап төрүттүнгениниң байырлалының 17 чыл оюн таварыштыр байыр чедирген телеграмма чоруткан.

Ийи чурттарның улустарының социалистиг интернационализминиң улуг принциптеринге, бот-бодун хүндүлежиринге болгаш бүзүрежиринге үндезилеттинген найыралы болза, социализмни болгаш коммунизмни тургузарының оруу-биле бистиң улустарывыстың бурунгаар чедиишкиниг чоруурунуң үндезини болуп турар деп телеграммада демдеглеп турар.

Социалистиг өске-даа күрүнелерниң улустары-биле сырый каттышкан бистиң чурттарывыстың улустары кижилер аразында быжыг тайбыңны хандырары дээш, чепсегленнииштинни бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрери дээш, колониалдыг тергиделди үзүткаары болгаш бүгү-ле нацияларның база улустарының аразында бүрүн дең чорук дээш шиитпирлин-биле туржуп турар деп телеграммада чугаалап турар. Германия-биле тайбың керээзин озалдадыышкын чокка чарарының аргазы-биле делегейниң ийиги дайынының артыышкыннарын үзүткаар болгаш Европада байдалды чогумчалыг болдурар дээш олар чайгылыш чок демисежип турарлар. Социализм чурттарының бүзүлбас чаңгыс эви, экономиктиг болгаш шериг күчүзү болза чаа дайынның кыпсыкчыларының агрессчи чуткүүшкүннериниң оруунда идегелдиг шаптыктаашкын болур.

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко ПУР-ның даштыкы херектер министри А. Рапацкийге байыр чедирген телеграмма база чоруткан.

(СЭТА).

КАР-ның улузунга байыр чедириишкини

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев олар Каттышкан Араб Республиканың президентизи Гамаль Абдель Насерге КАР-ның амыдыралында алдарлыг хүн — июль 23-те революцияның хүнүн таварыштыр байыр чедирген телеграммаларны чорутканнар.

Чурттарывыстың аразында үениң шылгалдазын тудуп эрттирген найыралдыг харылзаалар янзы-бүрү ниитилел-политиктиг тургузуглуг күрүнелерниң дең болурунуң, бот-бодун хүндүлежириниң болгаш иштики херектеринге холгаарлашпазының принциптеринге үндезилеттинген бот-бодунга ажыктыг кады чижээ болбушаан, чедиишкиниг хөгжүвүшаан турарын демдеглээри меңээ онза тааланчыг-дыр деп Н. С. Хрущевтуң телеграммазында чугаалап турар. Тайбың кожа-хеллбээ догуннаашкын дээш, чепсегленнииштинни дүжүрери болгаш колониализмни ооң бүгү-ле хевирлеринге болгаш илерээшкиннеринге дүрген үзүткаары дээш кады чорудуп турар демисел улустар аразынга тайбының болгаш найыралдың байдалдарынга чогаадыкчы тургузуучу күш-ажылче ниити чүткүл-биле каттышкан бистиң чурттарывыстың улустарын сырый каттыштырып турар.

ССРЭ-ниң болгаш КАР-ның аразында туруп турар найыралдыг харылзаалар моон соңгаар-даа хөгжүүр болгаш быжыгар, ол чорук ийи чурттарның эрге-ажыктарынга дүгжүп турар болгаш тайбынны быжыглаарының хөрээнге үнелиг салыышкын болур деп Л. И. Брежнев бодунуң телеграммазынга илергейлээн.

(СЭТА).

БИСТИҢ ОБЛАСТЫҢ ХОВУЛАРЫНДА

Дүжүт ажаап алыышкынынга белеткел улуг хожудаашкында

Барыын-Хемчик районнуң тараажылары, механизаторлары чеди чыл планының үшкү чылында чаагай дүжүттү өстүрүп турар. «Большевик» колхозтуң болгаш «Барлык», «Шекпээр» совхозтарның шөлдеринде тараа культураларының үнүжү дыка чаагай, а чамдык участоктарда тараның быжыды удавас болур. Ындыг турбуже чаа дүжүттүң тараазын хүлээп алырына белеткел районнуң кайы-даа ажыл-агыйында бо чылын дыка саадаан.

1961 чылдың июль 15-ке чедир районда бар 58 комбайннарның чүгле 12-зин, 34 бөлдүрүкчүлериниң — 13-жүн, 20 жаткаларның — 9-зун септээн турган. Ынчаарга оон бээр бо хүннерге чедир байдал барык экиживээн. Эң чугула болгаш үнелиг культура болур кукуруза ажаап алыр 6 комбайннарның чаңгызындаа септевээн. Дүжүт ажаап алыышкынга белеткел ылаңгыя «Барлык» (директору эш Тугер, партия организациязының секретары эш Чылбаа-оол), «Шекпээр» (эштер Коблов, Манзырыкчы) совхозтарда дыка хожудаашкынныг болуп турар.

«Барлык» совхозта 26 комбайннарның чүгле 6-зын, «Шекпээрде»—22 комбайннардан чүгле ийини септээн. Тараа бөлдүрер, арыглаар, кургадыр чепсек-херекселлерни ол совхозтарда септээрден туржук, учётка бизин киирбээн, чер болганда чыткылаар. Тараа ажаап алырынга эргежок чугула ыяш хүүректерни, демир саваларны «Большевик» колхозта база-ла бөлүп септевээн, чаа ындыг хүүректерни, тараа узар демир саваларны кылдыртпаан. Брезент, шоодайларны четчелеп тывар, септээр талазы-биле хемчеглер алдынмайн турар. Чүүк машиналарын тараа сөөртүрүнге эде дериир, септээр ажыл кайы-даа совхозта кылдынмаан.

Тараа шөлдеринде чурттарга бажыңнарын септээр, чугайлаар ажылдар амга чедир боттанмайн турар. Дүжүт ажаап алыр үе улам чоокшулап олурар. Ындыг болза-даа шаңнарның бок үнүштерин арыглап белеткевээн, тараа кургадыр черлериниң септелгезин, белеткелин кылбайн турар. Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде тараажылар, механизаторлар ортузунга чорудар ажылдарының планнарын мынчага чедир тургуспаан. Чугула политиктиг улуг кампанияның — дүжүт ажаап алыышкынының база тараа белеткелиниң үезинде чорудар масса-политиктиг болгаш организакчы хемчеглериниң тодаргай планнарын партия, профэвилел, комсомол организацияларының талазындан эң чоокку үеде чогаадып кылган турары кончуг күзенчиг.

Районнуң ажыл-агыйларында белеткел ажылдары бо хире хожудаашкынныг чоруп турда, СЭКП райкомунуң база ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң күүскомунуң талазындан шиитпирлиг хемчеглерни албайн келгенин демдеглезе чогуур.

Н. НАЙДЫҢ.

садып алыышкынар талазы-биле күрүнеиниң районнар аразында кол инспектору.

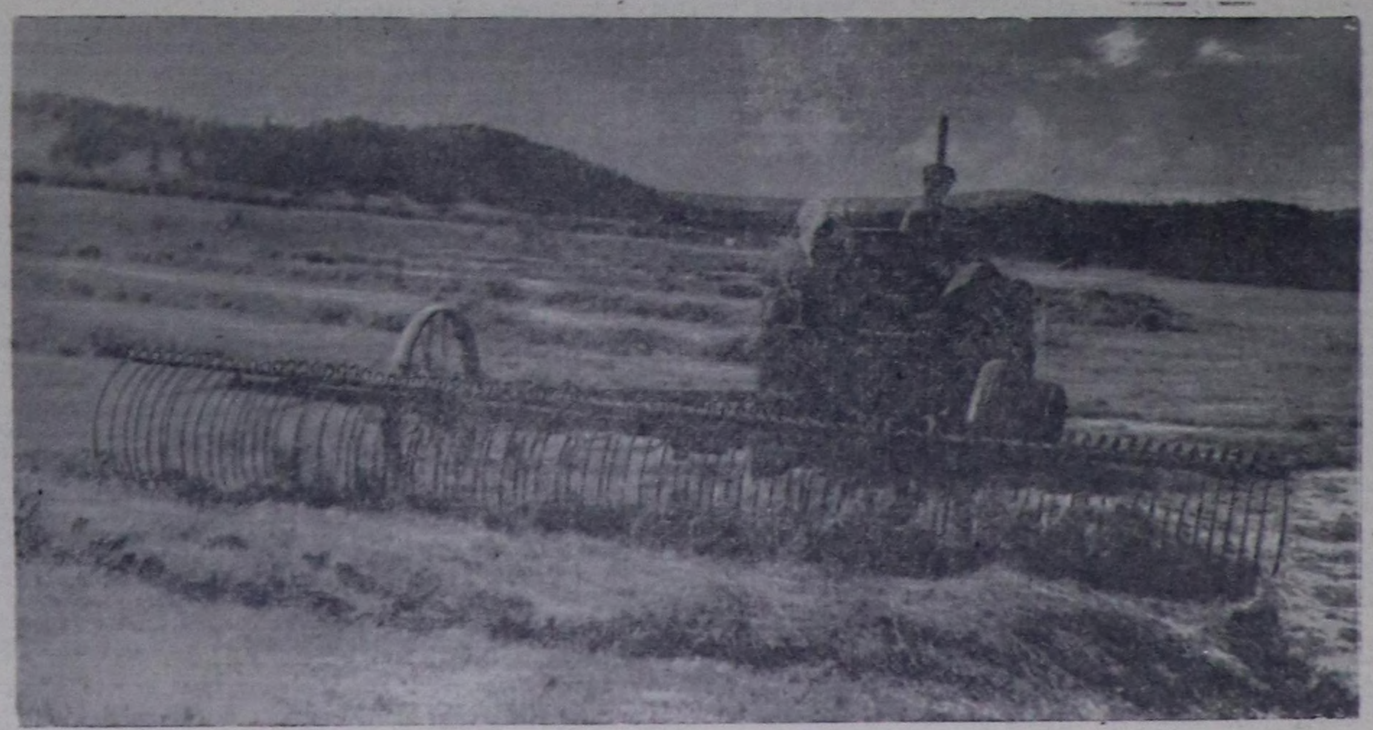

Тожу районнуң колхозчу шөлдериниң ажыл-ишчилери сиген кезеринче болгаш силос белеткээринче массалыы-биле кирипкен. Ажылдың бо кидин-түлүк хүннеринде «Май 1» колхозта комсомолчу Калзан Монгуш-оол шалыпчы ажылдап турар. Сиген кезериниң хүн нормазын ол үргүлчү 200—300 хуу күүседип турар.

ЧУРУКТА: Калзан Монгуш-оолдуң агрегады Аргы деп черде сиген белеткелинде. Фотозу С. Феоктистовтуу.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗТАРЫНДА БОЛГАШ СОВХОЗТАРЫНДА МАЛ ЧЕМНЕРИНИҢ БЕЛЕТКЕЛИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫ

(1961 чылдың июль 20-ге чедир хуу-биле)

Районнар аттары	Белеткээн сиген	Салган силос
Каа-Хем	5,2	2,4
Тожу	4,0	37,2
Чөөн-Хемчик	3,7	—
Тес-Хем	3,4	—
Улуг-Хем	1,8	—
Танды	1,6	2,8
Бии-Хем	1,6	0,2
Эрзин	1,2	—
Барыын-Хемчик	1,0	5,7
Бай-Тайга	0,9	—
Өвүр	0,1	—
Кызыл хоорай	—	—
Совхозтар:		
«Чыраа-Бажы»	7,5	—
«Барлык»	4,8	—
«Улуг-Хая»	3,5	0,5
«Өвек»	3,4	—
«Шекпээр»	2,9	—
«Элегес»	2,8	3,1
«Тээли»	2,2	—
«Кызыл партизан»	1,7	—
«Сут-Хол»	1,5	—
«УТКА 25 чылы»	1,4	—
«Найырал»	0,9	—
«Межегей»	0,1	—
«Тиилелге»	—	—

ОБЛАСТА ТАРАА КОМБАЙННАРЫНЫҢ СЕПТЕЛГЕЗИНИҢ ЧОРУП ТУРАРЫ

(1961 чылдың июль 20-ге чедир хуу-биле)

Районнар аттары	Септеттинген комбайннар
Улуг-Хем	52,6
Чөөн-Хемчик	40,9
Танды	39,5
Бии-Хем	35,4
Бай-Тайга	33,3
Тес-Хем	33,3
Барыын-Хемчик	30,0
Каа-Хем	18,8
Эрзин	14,3
Совхозтар:	
«Найырал»	76,9
«Улуг-Хая»	62,5
«Сут-Хөл»	58,8
«Межегей»	51,3
«Тээли»	47,0
«Тиилелге»	42,8
«Элегес»	25,6
«Кызыл партизан»	24,0
«Барлык»	22,7
«УТКА 25 чылы»	20,7
«Шекпээр»	8,7
«Чыраа-Бажы»	—

ДЕЛЕГЕЙГЕ ЭҢ ДЭЭРЕ ПРОДУКЦИЯ ДЭЭШ

МОСКВАЧЫЛАРНЫҢ ЭГЕЛЭЭШКИНИН— БҮГҮ УЛУСТУҢ ДЕТКИИШКИНИНЧЕ

Фабрика марказының арыг ат-алдары дээш демисел болза бистиң ажыл-агыйжы болгаш партия организацияларывыстың кичээнгейиниң төвүнге үргүлчү турар ужурлуг. Эки этти холга түдүп, эки боттандырган төлевилелди көөрү кижи бүрүзүнге-ле таарымчалыг болгай. Ооң-биле кады бо бүгүнү эртемниң болгаш техниканың чаа-чаа үүлдерин барымдаалап тургаш, бодамчалыг, камналгалыг болгаш бир продукция бүрүзү күш-ажылдың болгаш материалдыг хөреңгилерниң эвээш чарыгдалдары-биле кылдынзын дээш эң-не ажыктыы-биле кылган турар ужурлуг.

Н. С. ХРУЩЕВ.

Улус ажыл-агыйжы ужур-дузалыг улуг эгелээшкин

Бистиң найысылалывыс — Москваның ажылчы чоннары Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XXII съездизин төлептии-биле уткуурунга белеткенмишаан, чаа үнелиг эгелээшкинни кылган — үлетпүр продукцияларының шынарын болгаш быжыг идегелдиин бедидери дээш калбак социалистиг чарышты организастааннар. Бо чаа патриоттуг эгелээшкин улус ажыл-агыйынга улуг ужур-дузалыг. Ол чорук чурттуң экономиказын улам хөгжүдериниң планнарын чедиишкиниг күүседиринге деткимчелиг болгаш анаа үндезилээш, ажылчы чоннарның амыдырал деңнелин соксаал чокка бедидеринге идиглиг болур.

Москваның бүдүрүлгелериниң коллективтери мындыг хүлээлгелерни алганнар: машиналарның, приборларның, аппараттарның, улустуң хереглел кылыгларының бар турар конструкцияларын экижидер болгаш чаа, улам сайзырангай хевирлерин ажылдап кылыр; эргижирээн технологтуг чорудуушкуннарны улам депшилгелиг аргалар-биле солуур, бүдүрүлгениң техниктиг хыналдазын болгаш культуразын экижидер болгаш аңаа үндезилээш, кылыгларның шынарын экижидер, оларны идегелдии-биле ажыглаарының магадылалдыг хуусааларын үзадыр.

Чоокта чаа ВЦСПС-тиң Президиуму москвачыларның эгелээшкинин чугаалажып көргеш, үүлдүг деп деткээн. Москвачылар үлетпүр продукциязының шынарын бедидери болгаш быжыг чоруу дээш социалистиг чарышты организастааннар. Москваның заводтарының болгаш фабрикаларының коллективтериниң эгелээшкинин чурттуң бүгү-ле бүдүрүлге болгаш тудуг черлеринге калбаа-биле нептередирин профөвилел организацияларынга ВЦСПС-тиң Президиуму хүлээп алган доктаалында дааскан.

Москваның бүдүрүлге черлериниң ажылчыннарының, инженерлериниң болгаш техниктериниң хүлээп алган чаа социалистиг хүлээлгелериниң чедиишкиниг күүсеттинери дыка хөй экономиктиг районнарның хөй-хөй заводтарының болгаш фабрикаларының коллективтериниң ажылындан хамааржыр апаар. Ооң ужурундан бедик шынарлыг четчелээшкин кылыгларын болгаш материалдарын кайы-кайызынга бээрин хандырып турар бүдүрүлге болгаш техниктиг харылзаалар аңгы-аңгы экономиктиг районнарның бүдүрүлгелериниң аразынга улам быжыксын дээш чурттуң бүдүрүлге черлери шуптузу продукцияларның шынары дээш демиселче каттыжып кирген турары тергиин чугула.

Үлетпүр продукциязының шынарын бедидери болгаш быжыг чоруун экижидер дээш москвачыларның кайгамчыктыг эгелээшкини бүгү улустуң деткиишкинин алыр болгаш бүгү-ле черлерге нептерээр хөрээ чигиниг чок. Бистиң чурттуң ажылчы чоннары алдарлыг болуушкунга— СЭКП-ниң XXII съездизинге белеткенмишаан, продукцияларны бүдүрерин көвүдедири, үлетпүр кылыгларының быжыг болгаш үр хуусаалыг болур шынары улам экижиирин хандырары дээш демиселге чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыр. Ол болза чеди чыл планын күүседириниң хөрээнге, бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының материал-техниктиг суурун тургузарының талазы-биле сорулгаларны шиитпирлээринге чаа, боттуг салыышкын болур.

В. ГРИШИН,
ВЦСПС-тиң даргазы.

• • •

Совет дээрге-ле эки, быжырымчалыг дээни ол

ЛЕНИНГРАД. «Совет дээрге-ле тергиин эки, делегейде эң дээрге дээни ол-дур!» деп москвачыларның кыйгырыы Ленинниң хоорайының күш-ажылчы гвардиязының изиг деткимчезин алган.

Ынчангаш машина тудугжулары харысалгалыг хүлээлгелерни алганнар. Улус ажыл-агый чөвүделиниң машина тудуушкунунуң эргелелиниң кол инженери В. Г. Дубовиктен СЭТА-ның корреспондентизи Н. Нумерова элээн каш айтырыглар салган:

Айтырыг: Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияларның шынарын бедидеринге Ленинградтың машина тудугжулары кандыг салыышкынны кииргенил?

Харыы: Бо чылын заводтар станоктарның, машиналарның болгаш приборларның эң сөөлүг, чаа 26 хевирлериниң шуут бүдүрүлгезин эгелээн болгаш 122 хевирлериниң шенелде кылыышкынын боттандырган. Бүдүрүлге черлеринде мындыг дайынчы демиселди чарлаан: амгы үениң негелделеринге болгаш техниканың хөгжүлдезинин деңнелинге таарышпас продукцияларны шуптузун чаа үүлдер-биле солуур ийикпе азы чаартып кылган турар ужурлуг. Бо ажылды келир чылын шуут доозар деп көрген. Бүдүрүлгелерни автоматчыдар, шууштурулгалыг болгаш механизаттынган шугумнарны кылып, технологияны чаартыр арганы берген стандартаашкынны, нарынчыдылганы кылыр талазы-биле улуг ажылдар чоруттунган.

Айтырыг: Продукцияларның идегелдиг чоруун быжыглаарының талазы-биле машина тудугжулары кандыг хүлээлгелерни алганнарыл?

Харыы: Бүдүрүлге черлериниң коллективтери ажыглаттынмайн турар курлавырларны тодараткаш, боттарының машиналарын ажыглаарының магадылалдыг хуусааларын бүдүн-чартык, ийи катап узадып турар. Чижээлээрге, Свердлов аттыг заводтуң болгаш автомат-станоктар заводунуң бүдүрүлгечилери үзүн дургаар чөндүрүлге станоктарын болгаш токарь автоматтарының ажыглаар хуусааларын ийи катап узадыр деп шиитпирлээннер. Кадыг эзилдирилерден ооң ажылдаар кезектерин кылган хемчээшкин приборлары чогуур хуусаазындан ийи катап узун үеде ажыглаттынып болурун инструмент заводунга кылган дуржулга көргүскен. «Кинап» база күрүнениң оптика-механиктиг заводтарының болгаш өске-даа бүдүрүлге черлериниң коллективтери продукцияларның шынарын болгаш быжыг болурун экижидериниң талазы-биле дыка хөй хемчеглерни айыткаш, ам боттандырып турар. Бо чорук эргелелди ниитизи-биле алыр болза бир чылга онаай бодаарга 50 миллион рубль камналганы бээр аргалыг.

Айтырыг: Быжыг болурунуң айтырыын шиитпирлээринге мурнакчы эртемниң болгаш техниканың чедиишкиннери канчаар ажыглаттынып турарыл?

Харыы: Ону ийи аргалар-биле боттандырып турар. Биреэде, бистер эртемниң чедиишкиннерин шуут-ла дорту-биле ажыглалга киирип ап турар бис: радиоэлектрониканың, химияның чаа үүлдери болгаш өске-даа аргалар заводтарның практиказында быжыы-биле кирген болгаш улам калбаа-биле ажыглаттынып турар апарган. «Кинап» заводка чартык дамчыдыкчыларны ажыглаан аппаратуралар дыка үр ажыглаттынып турар. Программалыг башкарылга чаңчыл болу берген болгаш ооң-биле улам хөй станоктарны дерип тургузуп турар. Карл Маркс аттыг заводта пөс-таавы кылыр машиналарның 9 мың кезектерин дыка үр хуусаалыг болгаш чиик үнелиг синтетиктиг материалдардан кылып үндүрүп турар.

Ооң өске арга— бүдүрүлге черлериниң дуржулга суурларын быжыглаары, инженерлериниң болгаш конструкторларның чогаадыкчы ажылының байдалын экижидери болуп турар. Амгы үеде «Күш-ажылдың тугу», «оптика-механиктиг, Ильич аттыг станок тудуушкунунуң, «Вперед» деп заводтарда техниканың сөөлгү аргалары-биле дериттинген лабораторияларны болгаш инженер бажыңнарын кылып турар. Ооң аңгыда бүдүрүлгелернин эртем баазазының төвүнде ам саналга техниказы, телемеханиканың хереклелдери база бар апарган. Продукцияларның быжыг болур чоруунуң айтырыгларын тускай өөренип көөр чаа-чаа лабораториялар кылыр деп шиитпир хүлээп алдынган.

Даг үттээр „Экспресс“

КОПЕЙСК. (Челябинск область). Совет үлетпүрүнүң Лондонда делгелгезинин он-он мың делгиирлериниң аразындан «ПК-3» дээр даг үттээр комбайнны база-ла бир дугаарында садар ужурга таварышкан. Ону Копейскиниң С. М. Киров аттыг машина тудуушкунунуң заводу кылып үндүрген. Бөлүк англи инженерлер, даг хөрээниң тускай эртемниглери делгелгени тускай ажыдарынын-на мурнунда ол комбайнны көргеш, Беликобританияның шахталарынга ажыглаары-биле ону садып алырынга беленин илереткеннер.

Копейскиниң чер үттээр комбайны даг үттээр үлетпүр сайзырангай дыка хөй чуруттарда алдаржаан болгаш үнеленнип турар. Копейскиниң машина тудугжулары продукциялары делегейге эң-не эки болзун дээш демиселди эгелээн москвачылар ышкаш, олар база-ла «ПК-3» деп машинаны улам чаажыдары дээш ажылдап кирипкеннер. Ам ол бүдүрүлгениң цехтеринде чаартып кылган «ПК-3М» деп комбайннарның баштайгы шенелде бөлүү кылдынган.

Ол чаа машина бир шактың дургузунда үш метр ажыг дүргедээшкин-биле черни үттээр аргалыг. Ынчангаш ону «экспресс» тодаргайлаарга—«дүрген чоруктут» деп шолалап каан. Ында улуг күчүлүг электри шимчедикчилерин тургускан, даг породазын болгаш хөмүр дашты бузуп, бөлеринин улам таарыштыр кылган, эки хереклелдери-биле ону хандырган. Ону ажыглаарының магадылал хуусаазы ийи катап узаан, а бүдүрүкчүлүү —20 хуу бедээн. Ооң-биле кады машинаның деңзизин 700 килограммга чиигеткен. Ол дээрге 15-ки агрегатты-ла камнаттынган демирден кылып үндүрер дээни ол.

• • •

Эгелээшкиниң тывылган заводунда

Кылыгларның бедик шынары, быжыы болгаш үр ажыглаттынары дээш походту эгелээн «Манометр» деп сураглыг заводтуң приборлары дыка алдаржаан. Ооң приборлары атом күжү-биле шимчээр «Ленин» деп ледоколда, Бхилайниң ыракузак индий металлургия заводунда чедиишкиниг ажылдап турар болгаш совет үлетпүрүнүң дыка хөй адырларында калбаа-биле ажыглап турар. Ол приборлар газты, суук үүлдерни чарыгдаарын хынап, сугнуң болгаш агаарның базыыкынын демдеглеп турар болгаш бүдүрүлге чорудулгаларын автоматчыткан-на черлерде оларны тургускаан.

Заводтуң директору П. Лачугин —бүдүрүлге талазы-биле улуг дуржулгалыг кижи. Ол бодунуң бодалын мынчаар илереткен.

— Быжыг болгаш үр үеде ажыглаттынарының негелделери кылыг бүрүзүнге хамааржыр. Ынчалза-даа продукцияның шынарын илередирде күрүне хевирлеринин өзү барымдаалаан хемчээлдери-биле, техниктиг негелделер-биле болгаш өске-даа нормативтиг документилерни өзугаар кылып турарын практика көргүзүп турар. Боттуг байдалдарга херек кырында таарыжып турарын болгаш кылыгларны ажыглаарының негелделерин ханызы-биле өөренип көрбейн турар.

Приборларның тургузугларын катап ыяк көргеш, олар улам эки, таарымчалыг ажылдаар болзун дээш, оларны кылырына эң-не эвээш демирлер, шаг-үе үнзүн дээш, оларның турар чери эвээш болзун дээш таарыштырар деп заводка шиитпирлээн. Ол шынап-ла тергиин берге ажыл болган.

Ол берге ажыл-херекче эгелеп кирипкен кижилерниң аразынга инженер Анатолий Михайлович Лапидес, механиктер Евгений Гусев, Виктор Василевский болгаш өскелер-даа база киргеннер. Олар янзы-бүрү дыка хөй дуржулгаларны кылып, элээн хөй схемаларны тургускан.

Прибор бүрүзү-ле чүс-чүс кезектерден тургустунар чүве болгай. Олар дыка хөй холдар дамчып эрттер апаар. Ынчангаш участок бүрүзүнге-ле, кижи санының холдарынга-ла приборнуң салым-хуузу, ооң шынары, үр ажыглаттынар аргалыы хенертен соксаай-даа берип болур.

Ооң ужурундан кылыгларның үр хуусаада ажыглаттынары болгаш быжыы дээш «Манометрде» чоруп турар социалистиг чарышта шупту кижилерниң — конструкторлардан эгелээш станокчуга, эптекчиге, механикке, хынакчыга, мастерге чедир киржип турарының чылдагааны ол-дур.

Найысылалдың ол бүдүрүлгези ам удавас бодунуң 75 чыл болганын демдеглээр деп турар. Ында база бир онзаланчак үүл бар: бүдүрүлгениң бодунуң күштери-биле, мастерлериниң холдары-биле, талантылыг инженерлериниң шыйыгларыбиле тургускан чаа-чаа техниктер улам хөйү-биле ооң цехтеринде көстүп кээп турар апарган.

Съезд мурнунуң чарыжының хүннеринде ук бүдүрүлге черинин аңгы-аңгы участоктарында улам хөйү-биле көстүп кээп турар. 12 каттышкан-механизаст а т т ы н г а н участоктарны болгаш цехтерни тургузар, 45 автоматтарны, чартык автоматтарны болгаш автоматчыттынган хереклелдерни ажылдадып киирер, 77 тускайжыттынган база агрегатчыттынган станоктарны болгаш машиналарны ажылдадыр, шууштурулганың 18 шугумнарын организастаар деп шиитпирлээн.

Коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези деп хүндүлүг атты чедип алыры дээш чарышта завод киржип турар. Ол бүдүрүлге черинде кайы хире улуг курлавырлар бары аңаа кылган саналгадан илерээн. Бүдүрүлгениң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң деңнелинин талазы-биле чеди чыл планын «Манометр» завод бо чылын-на күүседиптер. Чеди чылдың төнчүзүнге чедир ол завод херек кырында продукция бүдүрериниң ийи чыл планнарын күүседир болгаш эң бедик шынарны чедип алыр дээн.

Автоматтыг, электроннуг, боду бижиир, таарыштырыкчы болгаш өске-даа приборларның чаа конструкцияларының кол хевирлерин белеткээр деп заводтуң коллективи партияның XXII съездизинге уткуштур хүлээнген. Амгы үеде кылдынып турар кылыгларны солуурубиле оларны бүдүрүп эгелээр чорук приборларның быжыын болгаш үр эдилеттинерин — ийи катап улгаттырар, оларның хемчээлдерин ийи катап бичиледир, кезектериниң санын дөрттүң бири хире эвээжедир, а кылыгның демир хереглелин болгаш деңзизин 30 хуу чиигедир арганы бээр.

П. АФОНИН,
В. ТАТЬЯНИН.
СЭТА-ның корреспондентилери.

КУБА-БИЛЕ ЭП-СЕТКИЛ КАТТЫШТЫРЫЛГАЗЫНЫҢ НЕДЕЛЯЗЫ

МОСКВА. (СЭТА). Тайбының Бүгү-делегей Төвүлелиниң шиитпирин өзугаар июль 19-тан 25-ке чедир Куба-биле эп-сеткил каттыштырылгазының Неделязын бүгү-ле чурттарга эрттирип турар.

Ажылчы чоннарның Кубага тураскаатган хөй кижи киржикчилиг митингилерин болгаш хуралдарын Москвада, Ленинградта, Киевте, Тбилисиде, Ереванда болгаш өске-даа хоорайларда чорудуп турар. Чаа амыдыралдың тургузуушкунунуң оруунда турупкан куба улустуң чедиишкиннерин чугаалаан фото-делгелгелерни парктарда, ажылчын клубтарда, Культура ордуларында организастаан.

Куба-биле эп-сеткил каттыштырылгазының неделязы-биле таварыштыр Тайбың камгалалының совет комитеди Кубаның тайбың болгаш национал бот-эрге шимчээшкининиң Национал Төвүлелиниң даргазы доктор Марте Фрайдеге июль 19-та телеграмма чоруткан. Ында чугаалап турары болза:

Бодунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун америк империалистерниң семээшкиннериниден эрес-дидим камгалап турар маадырлыг куба улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының неделязын тайбыңга ынакшылдыг улустар-биле кады совет улус демдеглеп тур. Тайбың, аас-кежиктиг амыдыралдың тургузуушкунунга, национал экономиказын быжыглаарынга болгаш чурттакчы чоннуң чаагай амыдыралын бедидеринге, кубачыларның улуг сорук киришкин-биле боттандырып турар бүгү-ле тайбың ажыл-херектерге куба улустуң чедиишкиннеринге тайбының совет талалакчылары магадап тур.

Бодунуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун быжыы-биле камгалавышаан, маадырлыг Кубаның улузу тайбының хөрээн быжыглаарынга ооң-биле улуг салыышкынны киирип турар деп, телеграммада демдеглеп турар. Куба улустуң тайбың чүткүлдеринге шаптыктаар дээн империалистерниң чимзеиишкиннери бойлап дүжер, үүге дээрге тайбыңга ынакшылдыг бүгү-ле күштер силерниң талаларда.

БИСТИҢ СОВЕТ КИЖИЛЕР

Бүдүрүлге командири

Шагаан-Арыгның райүлетпүр комбинадының дааранылга цегиниң коллективи партияның XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка бедик көргүзүүлерни чедип ап турар. Алды айларның планны онаалгаларын даараныкчылар 160 хууга күүсеткеннер, а оларның бүдүрүп үндүрген продукцияларының шынары эки деп чагыкчылар мактап турар.

Чоокта чаа мен ол мурнакчы цехтың начальниги Шуудуттуг Чугулаан каан столдар артында чээрби ажыг даараныкчылар дээрге чай чок-ла ажылдап олурлар. Хөй даараныр машиналарның дааш-шимээни чаңгыс кылдыр каттышкаш бажың иштинге кулак уюкталдыр шиинейнип турар, аңаа кижи чугаа-даа дыңнаар ужур чок болду. Ынчан эвлчег чаа эгелээн, ажылдың канчаар-даа аажок изиг-түлүк үеэи турган чүве. Даараныкчылар мээң залга кирип келгенимни-даа эскерер чай чок бачым ажылдаан олурлар. Ооң мен дехтің чагыглар хүлээп алыр өрээлчигежинге кирип келдим. Ында элээн улгады берген хөрээжен кижи стол кырында чада салып каан кылын сарыг пөстү чугай-биле шыйгылааш кезип тур оң. Ол болза дааранылга цегиниң мастери Ксения Игнатьевна Азановадыр.

— Кандыг хеп быжып турарынар ол—деп, мастерден сонуургап айтырдым.

— Районнуң өрук тудуунуң участогундан 120 эш хол хаптары дааранарының чагын дем чаа хүлээп алдым. Ам ол чагыгны күүседип кириптивис. Баштайгылары белен болу бергилээн төө ол-дур — деп, делгиир кырында чыткылаан чаа хол хаптарынче айытты.

Мастер дээрге бүдүрүлгениң командири, ажылчыннарның дорт удуртукчузу, организакчызы болгаш башкызы болгай. Ксенья Игнатьевна Азанова мастерниң хүндүлүг болгаш харысалгалыг хүлээлгезин төлептиг күүседип турар. Бодунуң ажылга мергежилдиг, кызымаккай, эш-өөрүнге эалдек, дыңнангыр, биче сеткилдиг чоруу-биле ол коллектив кежигүннериниң бедик хүндүткелин чаалап алган.

— Чартык чылдың түңнелдеринде даараныкчыларның көргүзүүлери комбинатта эң дээре болуп турар. Оларның аразында быжыг эп-найыралдыын дораан эскерип каан боор силер. Шак ол найырал даараныкчыларның күш-ажылчы бедик чедиишкиннериниң кол үндезини деп чугаалап болур. Мурнунда салдынган сорулгаларны чедип алырынга шудургу күзел-чүткүлдүг коллективтиң тургустунуп келгенинге ооң удуртукчузу, мастер Азанованың ролю дыка улуг. Ындыг организакчы кадрларга чоргаарланыр ужурлуг бис—деп, райүлетпүр комбинадында партия организациязының секретары эш Буравинский чугаалап турар.

Чурукта: мастер К. И. Азанова.
Сөзү, фотозу **Д. АРАКЧААНЫЫ.**

ИЙИ ЧИЖЕКТЕН ЧҮҮ КӨЗҮЛГЕНИЛ

ССРЭ-ниң профөвилелдериниң ажылының дугайында айтырыгны чугаалашкан СЭКП ТК-ның 1957 чылда болган декабрь Пленумунуң сөөлүнде удатпаанда Кызылдың дааранылга комбинадынга доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралын тургускан турган. Планнаашкынны болгаш күш-ажылды организастаарын экижидери, чаа техниканы болгаш мурнакчы технологияны нептередири, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидери, продукцияның бот-үнезин чиигедири — чөвүлел хуралдың кичээнгейиниң төвүнге мындыг айтырыглар үргүлчү туруп келген.

Комбинатта партия организациязының удуртулгазы-биле бүдүрүлге чөвүлел хуралының эш Рясик баштаан президиуму ажылды эгезинден бээр-ле эки организастап, ооң үреттүңнелдиг болурун чедип ап келген. Хамыктың мурнунда чөвүлел хурал бодунуң ажыл-чорудулгазы-биле ажылчын, албан-хаакчыларның күш-ажылчы идепкейин бедиткен. Бүдүрүлгениң экономиказын быжыглаарынче, күш-ажылдың байдалын экижидеринче угланган ажылчыннарның өртектиг саналдарының саны ай бүрүзүнде улам көвүдеп турар. Ол саналдарны өзугаар ажылдап кылдынган хемчеглерни хажык чокка боттандырарын хуралдың президиуму бодунуң контролюнга ап келген.

Доктаамал ажылдаар чөвүлел хурал комбинатта профөвилел комитединиң массаны күш-ажылга организастаар талазы-биле ажылынга улуг дузаны көргүзүп турар. Чөвүлел хуралдың туруп келген үезинин иштинде дааранылга комбинадының ажылы экижээн. СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң болгаш облпрофөвүлелиниң шилчиир Кызыл тугуи ооң коллективи хөй удаа чаалап ап келген. Бо чылдың 6 айларының онаалгазын комбинат ниити продукция бүдүрериниң талазы-биле 104,6 хуу, бараанныг продукцияныын — 103,4 хуу күүсеткен, а күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн планда көрдүгенинге удур 3,4 хуу бедиткен.

Комбинатта доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралының составында 21 кежигүннериниң хөй нуруузу ажылчыннар, оларның аразында бүдүрүлгениң чаартыкчылары болгаш мурнакчылар хөй. Бо чылын ол бодунуң хуралдарын 4 удаа чыылдыргаш, элээн хөй солун айтырыларны чугаалашкан. Экономика талазы-биле ажыктыг он-он чаа саналдарны дирекцияга киирген, оларның хөй кезии амыдыралда боттанып турар.

Чөвүлел хурал бүдүрүп үндүрүп турар продукциялың шынарының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Элээн хөй кылыгларның шынарының чавыс болуп турарын даараныкчылар болгаш мастерлер илереткен. Бирги кварталдың дургузунда 2800 кезек кылыгларны эде дааранар ужурга таваржып турган. Үрей кылдынган хол хаптарын, эр кижи кедер хөйленнерни, хөвенниг чолдак тоннарны чөвүлел хуралдың кежигүннериниг көргүзүп турган. Дааранылга кылыгларының сортун шын айытпайн, ону бедидип турган контролёрларны хуралдың кежигүннери шыңгыы шугумчүлээн.

Продукцияның шынарын ол хуралдың сөөлүнде хүн бүрү хынап турар апарган. Ынчангаш ийиги кварталда комбинаттың даараныкчыларының ажылының шынары ниитизи-биле экижээн болгаш продукцияны үрей кылыр чорук мырынай ховартаан.

Чөвүлел хурал бүдүрүлге-техниктиг айтырыглардан ангыда, ажыл төлевирин чурумчудары, планнаашкынны экижидери, ажылчын, албан-хаакчыларның амыдырал-чуртталгазының деңнелин улам бедидери чижектиг өске-даа амыдыралчы чугула хемчеглерни база чугаалажып келген.

Доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралы — ол дээрге курлавырларны четче ажыглаарынче, чеди чылдың сорулгаларын чедиишкиниг шиитпирлээринче коллективти мобилизастаар, бүдүрүлгени эргелеп-башкарарынга массаның калбак киржилгезин хандырар улуг күш болгаш эң дээре арга болурун ам дааранылга комбинадында ажылчын бүрүзү эки билир апарган.

Кызылдың үлетпүр комбинадында байдал оортан мырыңай сыр өске болуп турар. Ында доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралы элээн сөөлзүреди тургустунган. Ынчалза-даа ону чүгле өзү барымдаалап тургускан. Дааранылга комбинадында профөвилел месткомунга деңнээрге хоорайның үлетпүр комбинадында местком (даргазы турган эш Бекасова) бүдүрүлге чөвүлел хуралының чугула ролюн үнелеп көрбейн, ооң ажылын ала-чаягаарлаашкынның агымынга киирген. Эрткен чылын ук комбинат бүдүрүлге талазы-биле чамдык эки көргүзүглерлиг турган болза, бо чылдың баштайгы чартыында бараанныг продукция бүдүрериниң планын ол чүгле 98 хуу күүсеткеш, ийиги квартал планын чедир күүсетпээн.

Ол комбинатта профөвилелдиң чаа соңгуткан месткому (даргазы эш Тутынина) үстүнде четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглерни ам ап турар. Ында доктаамал ажылдаар бүдүрүлге чөвүлел хуралының составын чаартып тургускан. Ооң хуралдарын база каш удаа чыылдырган. Ынчалза-даа, бо хемчеглер-биле ооңгурган болбас.

Ийи бүдүрүлге черлеринде ийи чөвүлел хуралдарның ажылының түннели мындыг улуг ылгалдыг болуп турар.

В. ВИКТОРОВ.

Шудургу чылгычы

Бирбаа Назын—Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң чылгычызы. Бо хоочун чылгычыбиле ужурашкаш, бодумнуң сонуургаан айтыырларымны салыыр-ааныгларымны чугаалап берди.

Чылгычы кижиниң кандыг болурун, чылгыны чайгы, кышкы үелерде канчаар ажаап малдаарын чугаалаан соонда, ол бодунуң чылгычы ажылының көргүзүглерин тодаргайлады.

Бирбаа Назын ол колхозта ам үш чылда чылгычылап турар. Чыл санында-ла ооң көргүзүү улам экижип келген. 1959 чылда 100 беден 78 кулунну доруктурган болза, 1960 чылда 100 беден 89 кулунну доруктуруп өстүрген.

— Бо чылын 100 беден 100 кулунну доруктургаш, «Шын» солунда областың Хундулел самбыразынга бижидер аас-кежиктиг болган мен— деп ол менээргенмейн-даа аңаа чугаалап олурду. Шынап-ла аас-кежикти шудургу күш-ажыл-биле чедип алыр дээрзиниң херечизи олдур.

Эш Назын чылгычы хүлээлгезин эки күүседип турары-биле чергелештир колхозтуң өске малчыннарынга база дузалажып турар. Чижээ, эрткен кызын малчыннар эштер Бичеоол болгаш Дүтер оларның хойлары кидин хураганнар турар үеде оларга барып дуза көргүзүп, 300 чаш хураганнар кирер ийи кажааның көрженин хооруп аштап берген.

Н. ДАКАА.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГАА

ЧЫЛДАГААНЫ ЧҮДЕЛ

Чөөн-Хемчик районнуң «Сүт-Хөл» совхозунуң Бора-Тайга салбырында № 2 сүт-бараан фермазы күрүнеге 114 тонна сүт садар хүлээлгелиг. Ынчалза-даа сөөлгү хүннерге чедир ол ферма бодунуң хүлээлгезинин чүгле 30 хуу хирезин күүсеткен.

Ооң чылдагааны чүдел? Ферманың 114 инектериниң 79 инектер саап турар, а 35 инектер кызыраан. Эрткен чылын инектерниң тарын боозадылгазын четпес чорутканының үржүү ол болган.

Фермада кижилер дугайында четпес сагыш салып турар. Ферманың ажылдакчыларының ортузунга тайылбыр-массалыг ажыл база чорбайн турар. Ында радиоприёмникдаа чок, парлалга чагылдазындаа аңаа чорутпаан, кызыл будун тургуспаан. Чүгле үчүтчик М. Көшкен-оол «Шын», «Тыванын аныяктары» солуннарны чагыдып алган.

— Солуннарны 10—20 хонгашла мөөңү-биле эккеп турар. Харыугда келген ол солуннарны кижи номчуп четтикпес боор-дур. Бүгү делегейде, Төрээн чуртувуста чүү болуп турарын билип алыры бергедир—деп, үчүтчик М. Көшкен-оол хомудан олурар.

Мындыг байдалдың чылдагааны чүдел деп айтырыг чаягаар-ла тургустунуп келир.

Х. МОНГУШ.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Депутат кыс—аныяк коммунист

БАШТАЙГЫ БАШКЫЗЫ

1958 чылдың чайы... Төп сүт-бараан фермазы Улуг-Ажыктың сериин аяңнарлыг чайлагларына көжүп чедип келген. Улуг-Ажыктың артыы талазын өрү шарлан, пөштер болгаш хөңү хадыңнар-биле хаажыландыр шыптынган кадыр сүүрлерлиг аърга мәәстери шөйлүп чоктаан. Комсомолчу Монгуш Бичелдейниң ажылдап әгеләән чери ол.

— Көктүг, шыктыг, кара суглуг сериин чайлагга кээп, тайга оъдунга кирген сөөлүнде, малдың сүдү-даа әлбеп әгелээр чүве болгай, дунмай. Саанчылап чаңчыкпаан аныяк кижиниң баштай салаалары шылаар, а чамдык инектер өскелээр-даа таварылгалар тургулаар. Инектериниң өй-шаанда әдигерин манап, әмиглериниң допшуларын чымчадыр массажтап саарга, ам арбын сүдүн бәәр болгай. Ону-ла уткан херээ чок— деп, дуржулгалыг саанчы Ондар угбазы Бичелдейге ажыктыг арга-сүмезин бо-ла бере берген турар.

Ындыг болбастың аргазы чок! Чүге дээрге, Ондар Чылбак амгы «Сүт-Хөл» совхозтуң әң хоочун саанчыларының бирээзи. Хөй чылдарның дургузунда Төрээн чүртүнга арбын сүттү саап берип келген хоочун саанчының дуржулгазын аныяк кыс Бичелдей бодунга күзелдии-биле шиңгәдип ап турган. А. Бичелдейниң мурнакчы саанчы болурунга Ондар Чылбак ханызы-биле бүзүреп, күш-ажылга ооң ынакшылдын магадап, чалыы назынның чүткүлдүг күжүнге, соруктуунга идегеп-даа, чоргаарланып-даа чораан.

Улуг-Ажыктың терең оъттуг, ымыраа-сээк чок сериин аяңнары малга кайгамчык таарымчалыг чер. Аныяк саанчы Бичелдей бир ай бээин четкелек чорда, ажылының үгшиин билип, сүт саалдазын чоорту көвүдеди берген... Даң адып, чайгы хүннүң чайыннанчак чырык хөрү Чөөн үктен эзим эдээ шаттарга хүннээректеп келир, а уяңнылыг өткүт үннүг хек куштуң әәлеп чаагай аян-тудуушкуну эзимкаскал сыныштас кылдыр дыңналып турда, аныяк кыс Бичелдейниң чүрээ улам сергеп, сорук кирер... Дүнекиниң сериин үезинде кадатка доттур оъттаан инектериниң сүдүн саап улуг үүле фермага даң бажында-ла хайныышкынныг әгелей бәәр. Аныяк саанчы бодунга быжыглаан 9 инектерин баштайгы үеде арай деп-ле өске саанчылар-биле деңге доозар, а чамдыкта хожудап-даа каар турган. Ооң саанчылап әгеләәнинің баштайгы чылы шак ынчаар әрте берген.

Хүлээнген ажыл-ижин кылырынга чүткүлдүг болгаш ак-сеткилдиг, күш-ажылга ынакшылдыг омак-сергек саанчы кыс ажылдап әгеләәниниң ийиги чылында ферманың мурнакчы саанчыларының бирээзи болган. Төөгүлүг чеди чыл планының баштайгы чылында 1959 чылда Бичелдей 9 инектериниң бирээзинденне 1000 кг сүт саар дәән хүлээлгезин ажыр—1100 кг кылдыр күүседип, чеди чылды хуусаа бетинде күүседир дәәш саанчыларның социалистиг чарыжының ийиги черин әәләән. А бирги черни Бичелдейниң баштайгы башкызы—Ондар Чылбак алган.

ДЕҢНЕЛГЕ ЧОК УЛУГ ӨӨРҮШКҮ

Шала кежәәликтей клубту долдур көдәәниң ажыл-ишчилери олурупкан. Партия организациязының ажык хуралы-даа әгеләән.

— Эштер, коммунистер! Партияның бо ажык хуралында әң чугула айтырыгны СЭКП — кежигүнүүн кандидадынга хүлээп алыр дугайында ферманың мурнакчы саанчыларының бирээзи әш М. Бичелдейниң билдириишкинин чугаалажып көөр-дур бис—деп, партбюро секретары олурушканнарга илеткевишаан, Бичелдейниң дугайын тодаргай чугаалаан. «СЭКП кежигүнүүн кандидадынга хүлээп алыр дугайында Бичелдейниң билдириишкинин чугаалажып көөр...» деп партбюро секретарының чугаазын дыңнаан дораан-на Бичелдейниң арны изиш-ле дээн, чүрээ «дукдук» кылдыр кончуг дүрген соға берген. Ооң күш-ажылга бедик көргүзүглерин, хөй-ниитиниң амыдыралынга идепкейлиин, төлептиг бүдүштүүн, бодунуң билинин чүткүлдүг бедидип турарын коммунистер демдеглевишаан. Бичелдейде чамдык четпестерни, чижээ арай бөрүк, дидим эвес, оожум байдалын ажыы-биле бүзүрелдиг кылдыр сагындырып чугаалааш, өртектиг сүмелерин бергеннер. «Сүт-Хөл» совхозтуң Суг-Аксы салбырының мурнакчы саанчыларының бирээзи М. Бичелдейни партия кежигүнүүн кандидадынга хүлээп алган.

Хурал тарай берген. Бичелдей клубтан үнүп келирге, дээрде сылдыстар илдең көстүп, дүнеки салгын хадымарлап турган. Дүне-даа болза, ынчан Бичелдейге хүндүс ышкаш чырык кылдыр сагындырган — улуг Ленининиң үндезилеп тургускаш, канчаан быжыктырган алдарлыг Коммунистиг партиязының кежигүнүнге кандидат кылдыр ону партия хуралы хүлээп алган. Коммунист деп өртемчейде өндүр чаагай улуг ат Бичелдейниң чүрээн чырыдып, мага-бодун чалгыналдыр кинскидипкен. Сеткилсагыжын кайгамчык улуг өөрүшкү-аас-кежик долган кыс күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннер дээш соруктуг ажылдап әгелээн.

Аныяк коммунист чүгле бүдүрүлгеге әвес, харын хөй-ниитиниң амыдыралынга идепкейлиг киржип, хуузунда амыдырал-чурттагазынга төлептиг чоруун базым бүрүзүнде көргүзүп турар. Ажылчы чоннар депутаттарының район Совединиң депутады, ВЛКСМ Тыва обкомунуң кежигүнү М. Бичелдей Советтиң сессияларынга, обкомнуң пленумнарынга баар мурнуу чарыында совхозтуң ажыл-ишчилери-биле, аныяктары-биле сүмележип, а кажан фермага чанып келгенде—оларга беседаларны, ол ышкаш соңгукчуларынга отчёдун үргүлчү кылып берип турар.

СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарыштыы саанчылар ортузунга ол организаставышаан, Төрээн чүрттүң мурнунга берген сөзүнге ээ болур бедик харыысалгалыг чоруктуң үлегер-чижээн боду хамыктың мурнунда көргүзүп турар. Партияның XXII съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр бо чылын инек бүрүзүнден 1400 кг сүттү саар деп хүлээлгени әш Бичелдей бодунга алгаш, 1961 чылдың баштайгы чартыында бир инектен-не 670 кг сүттү саган. Бүдүн чылдың дургузунда сүт саар хүлээлгезин төрээн партиязының съездизинің ажыттынар хүнүнге чедир хуусаа бетинде күүседир дәәш амгы үеде ол улам күжениишкинниг ажылдап турар.

Д. БААЗАН.

Делегейниң Москвада ийиги кинофестивалы. «Россия» деп кинотеатрга фестивальдың сылдыстарының чыскаалы болган.

Чурукта: (солагай талазындан оң талазынче): совет киноактёру Татьяна Самойлова, итали киноактёру Джина Лоллобриджида, совет киноактёру Сергей Бондарчук, итали киноактёру Мариза Мерлини.

Фото **В. Мастюковтуу.** СЭТА-ның фотохрониказы.

Чаа өөредилге чылынга уткуштур

Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал чеди чыл школазының дирекция чери ында төрелдер комитеди-биле кады, чаа өөредилге чылынга уткуштур школага оттулар ыяш белеткелиниң дугайында айтырыгны чугаалашкаш, колхозчу өг-бүле бүрүзүнге 2 кубометр ыяшты күш-хүнүнге кириштир белеткеп кылыр дугайында шиитпирни хүлээп алган. Жданов аттыг колхозтуң баштаар чери болгаш ында партия әге организациязы ук шиитпирни деткээн.

Ынчангаш колхозчу өреге бүрүзү ол чаа әгелээшкинни өөрүшкүлүү биле хүлээп алган. Каш-ла хөнүктүн дургузунда 260 кубометр оттулар ыяш школа чанында белеткеттинген. Колхозчулар Кыргыс Дагба 80 кубометрни, Кыргыс Чамбал 60 кубометрни кылгаш, школа чанынга әккеп тургузуп бергеннер. Ол ышкаш Ширийн-оол Сергей-оол, Доржу Сергей-оол, Кертик-оол, Болат-оол 10-10 кубометрни белеткәәннер.

Ол школаның үстүү класстарының өөренникчилери боттарының төрээн школазынга оттулар ыяш белеткээр ажылга база-ла идепкейлиг киришкеннер.

О. КЕНДЕН.

* * *

«Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы салбырында сес чыл школазының интернадының септелгезин өөредилге чылы доостуру билек әгелээн. Амгы үеде септелге кончуг шалыпкын чоруп турар. Интернаттың бүгү печкаларын чаартып септээн, шалазын болгаш соңгаларын дозулап бууурун дооскан. Ам школаның класстарын чугайлаарын доозуп турар болгаш үүгле шалазын, соңгаларын будууру арткан. Столдарның, парталарның, сандайларның хөй кезии септеттинген.

Ажылчыннардан Т. Бургунтаева, М. Бургунтаева, Х. Анай-оол олар септелгеге идепкейлиг киржин эки ажылдап турарлар. Септелгени август 1-де доозарының сорулгазын салган күжениишкинниг ажыл хайнытып турар.

Д. ШУЛУУ.

Улуг-Хем район.

Агиткультбригадада

Районнуң Культура бажыңының агиткультбригадазы «Совет Тыва» колхозка чеде берген. Колхоз даргазы эш В. Тамдың-оол оларны улуг өөрүшкү-биле хүлээп алгаш, Хаак-Аксында сигенчилерге баарын сүмелээн. Ынчангаш дарга агиткультбригадага тускай автомашинаны үндүрүп бергеш, чогуур черинге чедиртип каан. Баарга ажыл дээрге изиг түлүк болган. Агиткультбригаданың кежигүннери барган дораан-на силос салыр оңгарның иштин арыглап, мал чеми белеткеп турар колхозчуларга дузалап кирипкен.

Дүштеки чем үезинде агиткультбригадажылар колхозчуларга янзы-бүрү темаларга солун беседаларны кылган. Ылаңгыя Зоя Чамзы делегейде болуп турар чоруктарның дугайында сөөлгү медээлерни «Шын» солуннуң чаа номеринден номчуп берген. Лиля Чамбал солун номнарны колхозчуларга каш хонуктарда түр номчууру-биле бижип берип, «Номнуң ажык-дузазы» деп темалыг беседаны кылган. Дүштеки чем сөөлүнде агиткультбригаданың кежигүннери база-ла колхозчуларга дузалажып ажылдап кирипкен.

Кежээ олар колхозчуларга солун концертти көргүскеннер. Концерт сөөлүнде «Бистиң Никита Сергеевичивис» деп кинону көргүскен. Ооң соонда солун оюннар болгаш танцы болган.

Малдан хөй эът, сүттү алыр дээш ажылдап турар колхозчуларга чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннерин күзээш, даартызында агиткультбригада бодунуң ажылын үргүлчүлеп өске бригадаже чорупкан. Агиткультбригада бо хүннерде тускай маршут ёзугаар мал чеми белеткеп турар колхозчуларга концерт, кинону көргүзүп, лекция, беседаны кылып чорудуп турар.

И. ИВАННИКОВ,
Тожу районнуң Культура бажыңының директору.

Тудугжу оол

Кижи бүрүзү-ле кандыг-бир ажылга ынак, оозун чай кадында-ла кылыксаар болгай. А Семен Мунзук школачы чылдарындан тура-ла, тудуг ажылынга ынак, бажың туткан улусту кайгап тура хүнзээр, балдыбиле ыяш чонуксаар турган.

Аныяк оол Совет Армияның хүрээлеңинге тура, бодунуң тудуг ажылынга ынакшылын командиринге соглээн. Ону тудуг кезээнче шилчиткен болгаш Семен аңаа бодунуң ажылга кызымак чоруун көргүзүп, тудуг хөрээн чүткүлдүү-биле өөренип алган.

Шеригден халашкан сөөлүнде Семен Мунзук «Тере-Хөл» колхозтуң тудуг бригадазынга ажылдап кирген. Александр Комбуга баштаткан тудуг звенозунга ажылдап, дуржулгалыг эш-өөрү Александр Комбу, Иван Чүлдүм сугларның дуржулгазын өөренип, хүн нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Семен Мунзуктуң кылган ажылы кезээде бүдүрүмчүлүг, эш-өөрү аңаа чоргаарланып турар.

А. ДАРЖАА.

БИСТИҢ КОЖАВЫСТА

Чаартынып турар Енисей

РЕПОРТАЖ

«...Енисей дег магалыг хем көрбээн мен... Бодунуң күжүн болгаш аныяан кайнаар бээрин билбес күчүлүг, маадыр... Кедизинде барып ооң эриктерин долу, угаангыр болгаш дидим амыдырал чырыдыптар!»

А. П. ЧЕХОВ.

Хемниң улуг эзтпээнде чинге чер бо-ла болгай. Ооң ийи талазында эриктерде шиш-шиш баштыг чалым хаялар бот-боттарынче холдарын сунушкан чүве дег астына берген тургулаар. Хемниң суунуң агымынын дүрген болгаш күштүүн чүге деннээр! Кызаа черлеп далашкан дег бадып чыдар суг хаттың дүргени ышкаш ужугуп бадып чыдар. А долгандыр чүс-чүс чылдарда кижи холу дегбээн тайга.

Ынчалза-даа долгандыр ылавылап көөрге, бүгү-ле чүве чаа, аныяк болгаш таныттынмас апар чыдар. Енисейде ёзулуг-ла чаа амыдырал—долу, угаангыр болгаш дидим амыдырал чедип келген.

Ол эзтпектин солагай талазында хаялар ам-даа турбушаан-даа болза, оң талада эрикте хаялар эриктен улам-на ырап бар чыдар: оларның чамдыктарының кыдыгларын чире тепсип каапкан, чамдыктарының шиш баштарын таарып каапкан, а кижиниң ажылдаарынга шаптыктап турган хаяларны таваанга чедир аштааш, тудугнуң дески шөлдерин тургускан.

Оон әгелээш-ле Красноярскиге чедир хемниң оң талакы өрии тудуг ыяжы-биле шыштынган. Ол шыргай ыяштыг тайгада чоокка чедир-ле оспаксырак ламалар чыглыр эрги хүрээ турган черде Дивногорск деп спутник-хоорай сайзырап әгелээн. Ол хоорайда 100 мың дөрбелчин метр чурттага шөлүн туткан. Хоорайның аланда болгаш үстүнде бетон заводтары, төп септелге-механика заводунуң тудуглары, демир-бетон конструкциялардың заводтары болгаш ажыглалга кирген өске-даа бүдүрүлгелериниң тудуглары чинчишүрүлүп кылган кааснталга дег шөйлүп чоруткан.

Хайныгып чыдар хемни кежилдир хана карактаачак демир көвүрүгүнүн бирги әәлчээн туткан. Бо дээрге, кол тудугларның транспорт дөзү. Көвүрүглеп эртер чалыгнын монтажы доостуру билек оң талакы эриктен бетон, арматура, демир конструкциялары чүүрүген машиналар солагай талакы эрикче кежип әгелээр болгаш ол чүүктерни ам гидробелдириниң таваа туттунуп турар черге дүжүрер.

Көвүрүг туттунуп турда солагай талакы эрикте, әргелелдин коллективи белеткел ажылдарын доозуп турар. Солагай талакы эриктен хемниң орту үезинге чедир 700 мың кубометр даш, элезин, сай төккен чалдаашкын. Ону ырактан көөрге аът дагазынга дөмейлешкек. «Даганың» иштинде гидробелдириниң бирги әәлчээн тудар улуг оңгар. Ында ажылдап турар экскаваторлар оон 450 мың кубометр дашты, элезинни, сайны ужулган. Ам хемниң хаялыг дувун ийи-үш метр ханыладып, суг эрттирер плотина тудар черни арыглап, дескилээри артган.

Тудугнуң дээре экскаваторжузу Александр Маршалов 25 тонна чүүктү боду дүжүрер машиналарны далаштыы-биле чүүрүген тур, а чолаачылар мурнун былаашкан чоруп турлар.

Улуг тудугнуң киллис начальниги Василий Иванович Глазун бодунуң коллективиниң механизаторлары-биле суг эрттирер плотинаның турар черин белеткеп турда, тудуг әргелелиниң техниктиг болгаш будүрүлге салбырлары дараазындагы ажылдарны канчаар организастаазын күжениишкиннин-биле бодап, чогаадып турар.

Красноярскиниң гидробелдириниң бир янзы, онза байдалы болза, ындыг тудугга ол черниң таарымчалыы болур. Хемниң калбаа чүгле 750 метр, эриктери кадыр болгаш бедик, әлбек суг курлавыры тургузарынга херектиг 130 метр бедик плотина тургузарынга таарымчалыг.

Маңаа тургузар агрегаттар тергиин күштүг. Бирээзи-ле 500 мың киловатт күштүг 10 агрегаттарны тургузар. Ындыг чаңгыс агрегаттың күжү Горькийниң электростанциязындан 100 мың киловатт, а Каховканыындан барык-ла ийи катап хөй болуп турар. Станцияның плотиназынга шак-ла ындыг күштүг ийи агрегаттарны тургузуп болур курлавыр черни тургузары база төлевилеттинген.

Красноярск ГЭС-тиң күжүнүң дугайында парлалгада үнүп турар саннар чаңгыс аай әвес болуп турары-ла шын. Ол частырыг әвес. Чүл дизе, кол агрегаттар-биле катай санаарга станцияның ниити күжү төлевилелде көрдүнгени ышкаш 5 млн. киловатт әвес, а 6 млн. киловатт болуп турар. Ынчаарга конструкторлар амгы үеде агрегат бүрүзүнүң күжүн 700 мың киловатт чедирер дээш ажылдап турар. Моон түннеңинде ГЭС-тиң күжү 8,5 миллион киловатт чедир өзер.

Красноярск ГЭС-тиң тудуу бүрүнеге Сталинград ГЭС-тиң тудуундан 2 катап, Волганың В. И. Ленин аттыг ГЭС-тен 2,5 катап чиик өртек-биле туттунар. Красноярск ГЭС-тиң бир киловатт-шак электроэнергиязының өртээ 0,03 көпеек, азы 100 киловатт-шак энергияның өртээ 3 көпеек болур.

Бирги агрегаттарны ажыглалга киирери билек Саян дагларының аразынга тулган улуг суг мөөнизэшкини — чурттуң база бир кылымал далайы тыпты бээр. Ооң хемчээли Волганың суг мөөнизэшкининден арай-ла бичежек—узуну 388 км, а эңне калбак чери 15 км болур. Ынчалза-даа бо чаа далай суг курлавырларының талазы-биле Куйбышевтиниңен бүдүн чартык катап, а Сталинград далайдан ийи катап хөй суглуг болур. Красноярск ГЭС-тиң суг мөөнизэшкининиң ханызы плотина чоогунга барык-ла 100 метр чеде бээр.

Красноярск ГЭС-тиң тудугжулары бирги дөрт агрегатты 1965 чылда ажыглалга киирер дээш бүгү күштү үндүрүп, ажылдап турарлар. Ам ында суг эртер плотинаны тудар черниң белеткел ажылдары дооступ турар болгаш Енисейде гидроэлектростанцияның плотиназының бирги кубометр бетонун СЭКП-ниң XXII съездизинге уткуштур калбарган социалистиг чарыштың үмилекчилери салыр үе келген.

ДЭЭРЕ КӨРГҮЗҮГЛЕР БОЛГАШ ЧЕТПЕСТЕР

Кызылдың бус-биле ажылдаар электростанциязының коммунистери бодунуң отчёт-соңгулдалыг хуралынга партбюро секретары эш И. Фетисовтуң илеткелин дыңнап чугаалашкан.

Партияның XXI съездизиниң болгаш СЭКП ТК-ның ооң дараазында болгулаан Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырар талазы-биле партия организациязы отчёттуг үеде чамдык ажылдарны кылганын илеткелчи болгаш хуралга чүве чугаалаан эштер демдеглээн. Станцияның коллективи эрткен чылдың бүдүрүлге онаалгаларын чедиишкиниг күүсеткен. Электри энергияны ажылдап үндүрер талазы-биле бо чылдың баштайгы чартыының планнарын ажыр күүседип, электроэнергияның бот-үнезин 0,59 көпеекке чиигеткеш, пландан ажыр 17500 рубльдиң арыг орулгазын коллектив киирип алган.

Социалистиг чарыштың дээди хевирин — коммунистиг ёзу-биле ажылдаар, чурттаар, өөренир дээш патриоттуг шимчәәшкинни калбартканының түннелинде коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп бедик атты эштер Павлюк, Арапов оларның удуртканы ийи бригадалары чедип алган. Станцияда өске бүгү бригадалар болгаш цехтер ол бедик атты чедип алыр дээш шиитпирлиг демисежип турар. СЭКП-ниң XXII съездизиниң ажыттынар хүнүнге чедир 10 айларның, а ССРЭ-ниң Конституциязының хүнүнге—декабрь 5-ке чедир чылдың бүдүрүлге планын күүседир дээш коллектив күжениишкиниг ажылдап турар.

Отчёттуг үениң дургузунда партбюро ажылчыннар ортузунга массаполитиктиг болгаш организакчы ажылды әлээн күштелдирген. Эрткен өөредилге чылында коммунистиг кижизидилгениң 6 школазынга 160 дыңнакчылар база инженер-техниктиг ажылдакчыларның билиин бедидириниң бөлгүмүнге 20 кижи доктаамал өөренген. Оларның дыка хөйү чедиишкиниг өөренгеш, ийиги тускай мергежилдерни чедип алганнар.

Ындыг болза-даа электростанцияда партия организациязының ажылында улуг четпестериң бары хуралга илерээн. Станцияның инженер-техниктиг ажылдакчылары бүдүрүлгеде техниктиг хыналданы кошкак тургусканындан чамдык нарын дериг-херекселдер үрелиишкинге таваржып, оон улам хоорайны электри чырыткызы-биле хандырары чамдык үелерде үзүктелип турган. Электри энергиязы ажыглаан дугайында хоорайның чурттакчы чонундан, бүдүрүлге черлериниңен кирер ужурлуг төлевирлер чедир алдынмайн турда-ла, станцияның дирекциязы болгаш бухгалтерия аппаратының ажылдакчылары бо дугайында шиитпирлиг хемчеглер албайн келген.

Профәвилел болгаш комсомол организацияларының ажылын партбюро четпес удуртуп турган. Ылаңгыя бүдүрүлгениң химиктиг лабораториязында болгаш өске-даа салбырларында ажылчыннарның тускай хептерин болгаш чемнерин хандырар дугайында айтырыгны партия организациязының талазындан сонуургап көрбейн келгенин эш Отрыганьев бодунуң саналынга шын шүүмүүлээн.

— Партбюро секретары эш Фетисов партия чырыдыышкынынга шыңгыы контрольду тургуспаандан чамдык коммунистериң өөредилгезиниң шынары чавыс болган. Партбюронуң болгаш профәвилел комитединиң талазындан коммунистиг күш-ажыл бригадазы деп бедик атты чедип алыр дээш чаржып турар бригадаларның ажылынга боттуг дузаны көргүспейн, оларның ажылының дуржулгазынга хамаарышкан көскү агитацияны организаставайн келген — деп, коммунист эш Антонов чугаалаан.

Бүдүрүлгениң ажылында бар четпестерни эскербейн, ажыл-херектиң байдалын чедиишкиниг талаже хөөредиринге ынак, мактаныксаар хөөнү эш Фетисовтуң болдуруп турганын коммунистер чидии-биле шүүмүүлээн. Хуралга 10 кижи санал бергеш, областың амыдыралынга улуг ужур-дузалыг бүдүрүлгелериниң бирээзи—электростанцияның ажылын улам ынай әкижидиринче угланган тодаргай саналдарны киргеннер.

Партия организациязының массаполитиктиг болгаш организакчы ажылының деңнелин улам бедидип, чеди чыл планының талазы-биле станцияның мурнунда салдынган сорулгаларның күүселдезин хуусаа бетинде хандырар хемчеглерни айыткан доктаалды отчёт-соңгулдалыг хурал хүлээп алган. Парторганизацияның секретарыны инженер эш Антонов соңгуттурган.

С. ЛОПСАН.

МОСКВА. ССРЭ-ниң алдарлыг шылгакчы-ужудукчузу И. Сухомлин «ТУ-114»-деп турбовинталыг пассажир самолёдунга 20 тонна чүүктү чүдүргеш, 12.535 метр бедик ужудуп үнгеш, ужудукчу В. Коккинакиниң мооң мурнунда тургускан делегей рекордун ашкан, ооң-биле кады ол-ла бедикке 25 болгаш 30 тонна чүүктү көдүрүп үндүргеш, делегейниң ийи чаа рекордтарын тургускан.

ЧУРУКТА: делегей рекордтарын тургускан «ТУ-114» лайнерниң экипажы. (Солагай талазындан оң талазынче): И. Сухомлин, салбырның командири П. Солдатов, кол инженер В. Богданов, бортинженер С. Петраков, бортрадист А. Аникин, штурман Н. Носов.

Фото В. Ун Да-синнии.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Карак ажыттаар чорук-биле

□ □
ФЕЛЬЕТОН
□ □ □

Владимир Тихонович шилчип чоруун кубокту областың улус өөредилге килдизиниң төлээлекчизинден үрер хөгжүм оркестринин диңмиттиг чиртилээжиниң үделгези-биле хүлээп ап турда, ооң холдары биче-даа сирлеш дивээн, ол хензиг-даа сүрээдевээн. Кубокту алгаш шеригзиг ёзу-биле эргилгеш, бажын бедик көдүрүпкештиң олурган черинче күш-культуржу кылаш-биле базыпкан. Ооң удуртуп келгени Чаа-Хөл ортумак школазының командазы, тодаргайлап чугаалаарга башкылап турары өөреникчилери школачыларның бо чылгы кышкы область спартакиадазынга бирги черни алгаш, облононуң шилчиир кубогун чаалап алганы ол.

Мооң мурнунда чылдарда болуп эрткилээн спорт маргылдааларынга Владимир Тихоновичиниң удуртуп келген школачылар командазы үргүлчү-ле эки түннелдерни көргүзүп тургулаан. Ол чүл дээрге Чаа-Хөл ортумак школазының күш-культура башкызы Владимир Тихонович Бахтин аныяк салгакчыларны күш-культурага ынак болгаш мергежилдиг кижилер кылдыр кижизидип өөредип турары ол-дур дээрзиниң тодаргай херечизи оон-на илдең билдинип турган. Ынчангаш ол дуржулгалыг, мурнакчы күш-культура башкыларының санынга кирип келген. «Өөреникчилерни күш-культура, спортка мергежилдиг кылдыр өөредип кижизидериниң талазы-биле эш Бахтинниң мурнакчы дуржулгазын өөренир чүве әвеспе» диген бодалдар чамдык күш-культура башкыларынга база тургулаан.

Бак чүве черле чажыртынмас, дөмей-ле ооң каразы көстүп коптартына бээр дижир болгай. Владимир Тихонович шак ол чайынналчак «чедиишкиннерни» ёзулуг-ла спортчу шудургу күжениишкиннер-биле чедип албаан, ону кажар оптуг мегечи арга-биле чедип алган деп чүве чоокта чаа билдине берген. Чамдык кижилер ол дугайын дыңнааш: «Таан-даа канчаан ындыг болду ол, Бахтин дээрге 13 чыл дургузунда күш-культура башкылап келген, башкылаашкынның методиказы болгаш совет педагогиканы эки билир, ындыг-андыг чүве-даа кылбас, коммунист кижи-ле болгай» деп бүзүревейн тургулаан. Областың улус өөредилге килдизиниң төлээзи баштаан тускай комиссия шак ол илереп үнүп келген херектиг ак, каразын тодарадыр дээш хыналда кылганының түннелинде Бахтин карак ажыттаар, мегечи кажар оптуг үүлгедиглер-биле бодунга чиик чедиишкиннерни, алдар хүндүнү чедип ап турганы шуут илерээн.

Ол дугайын чүгле бо чылын болган ийи чижектен көрүптээлицер. Школачыларның кышкы область спартакиадазының эгелээринге чедир каш-ла хонуктар артканының медээзи Владимир Тихоновичиниң быктынче белиңнеди шанчыпкан чүве ышкаш дүвүредипкен. Бодунуң мооң мурнунда чылдарда хереглеп келгени кажар аргалары ооң бажынга хенертен кире хонуп кээрге хөөреп олурган изиг шай кырынче соок суг куда каапкан чүве ышкаш сеткил-сагыжы оожургап, артында-ла чоргаар хостуг улуг тынган.

Спартакиадага киржири-биле даарта чоруур деп турда, Владимир Тихонович бүгү чүвени таарыштыра каапкан. Школачыларның спорт маргылдааларынга назы-хары четчип улгаткан (чүгле 1943 чылда төрүттүнгеннерге чедир) школачыларны киирбезиниң саавырын каржызы-биле үреп — 1944 чылда төрүттүнген Оскур Арапчөрнүң өөреникчи билединде фото-чуруун ап каапкаш, ооң орнунга 1941 чылда төрүттүнген Очур Шаравиниң чуруун чыпшыра каапкан. Ынчангаш 20 харлыг Очур меге документ ёзугаар Оскур болуп алгаш, школачыларның кышкы область спартакиадазынга киришкеш эки түннелди көргүскен. Шак ындыг кажарлаашкынның түннелинде Бахтиниң удурткан командазы бирги черни эәлеп, шилчип чоруур кубокту чаалап алган. Макталга бижикти база-ла Очур Шаравии алган.

Школачыларның бо чайгы область спартакиадазынга Владимир Тихонович база-ла «Амдажаан бөрү даг шаар өрү үнер» дээн ышкаш хоочураан кажар аргаларын хереглеп тургаш, эки түннелди чедип алган. Багай өөредилгелиг өөреникчини бодунуң школазының алдарын камгалаан, кандыг-даа маргылдааларга киириштирбезин улус өөредилгезиниң Министерствозунуң саавырында айыткан турбуже Бахтин ону каржызыбиле үреп — үш эртемнериниң үжээлдирзинге багай демдектер алган, чаңгыс класска ийи чыл улаштыр олурган өөреникчи Матковту школачыларның бо чылгы область спарткиадазынга кажар арга-биле эккеп киириштирген. Ол өөреникчини кандыгдаа маргылдааларга киириштирбезиниң дугайында башкылар чөвүлелиниң болгаш школа дирекциязының шиитпири база бар. Ынчангаш Бахтин башкылар чөвүлелин, школа дирекциязын, районону, облонону мегелээн.

Владимир Тихоновичиниң чыл бүрүде-ле школачыларның область маргылдааларынга улуг чедиишкиннерлиг болуп турарын көргеш, ону район Совединиң депутадынга бо чылын соңгаан. Ол — школада партия эге организациязының секретарының оралакчызы. Аныяк салгакчыларны күш-культура, спортка мергежилдиг кылдыр «кижизидип» турар мурнакчы башкы деп ону санап келген. Бахтин шак ындыг мегечи карак ажыттаар чорук-биле бодунга алдар хүндүнү чедип ап келген.

Областың улус өөредилге килдизи Бахтинге сагындырыглыг донгулда берген. Ол дээрге чиик хемчег-дир. Владимир Тихонович ышкаш алдар чедип алыр дээш күрүне мегелеп турган, карак ажыттаар кижилерге эң шыңгыы хемчегни көргүзерин партия айыткан болгай.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ,
Г. НИКОЛАЕВ.

Совет-бирма найырал быжыгып турар

РАНГУН. (СЭТА). Совет Эвилелиниң дузаламчызы-биле туткан госпитальды хүлээдип бээриниң байырлалы анда чоокта чаа болган. Бирма Эвилелдиң даштыкы херектер министри болгаш Шан күрүненин баштыцы Сао Кун Чо байырлалга чүве чугаалап тургаш, Совет Эвилелиниң көргүскен ол дузаламчызы дээш Совет чазакка болгаш совет улуска база Н. С. Хрущевка өөрүп четтириишкинни илергейлеп, совет-бирма найыралдың быжыгып, хөгжүүрү дээш йөрээлдерни салган.

Байырлалга келгеннериң мурнунга Совет чазак төлээлериниң баштыцы А. П. Елютин база чүве чугаалаан. Совет болгаш бирма тудугжуларның найыралчы күш-ажылы чаагай үре-түнелдерни берген дээрзин ол чугаалаан. Бодунуң национал культуразын болгаш кадык камгалалын хөгжүдеринге Бирманың улузунуң чүткүлүн Совет Эвилели ак-сеткилдиибиле хүндүлеп көрүп турар деп В. П. Елютин демдеглээн.

О. Гротевольдуң кадыының дугайында дыңнадыг

БЕРЛИН. (СЭТА). ГДР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының чанында парлалга эргелелиниң информациязын Берлин солуннар июль 20-де парлап үндүргеннер. Министрлер Чөвүлелиниң даргазы Отто Гротевольдуң кадыы сөөлгү хүннерде эжижин турарының дугайын ында дыңнадып турар. Чоокку айларда ооң кадыының байдалы улам-на эжижизин дээш, эмчи комиссиязының айтыышкынын ёзугаар ол амдыызында ажылче кирбес ужурлуг.

Эш О. Гротевольга эш В. Ульбрихт болгаш ГЧСП ТК-ның политбюрозунуң база Министрлер Чөвүлелиниң кежигүннери хөй удаа барып турганнар деп дыңнадыда айтып турар.

Лаос талазы-биле чөвүлел хуралда

ЖЕНЕВА. СЭТА). Лаос айтырыын таарыштыр шиитпирлээр талазы-биле чөвүлел хурал июль 19-та катап чыылган, ону англи төлээ Макдональд даргалаан болгаш чөвүлел хуралдың ажылының моон соңгаргы чурумунуң дугайында ийи даргаларның саналдарын киирген.

ТУНИСТЕ БОЛУУШКУННАР

☆ ☆

Чепсектиг демисел

ТУНИС. (СЭТА). Сөөлгү 24 шактарның дургузунда Бизертаның болгаш Тунистиң мурнуу кызыгаарларының районнары француз-тунис шыңгыы тулчуушкуннуң черлери апарган. Тунистиң девискээринден француз шериглерни чайладып үндүрерин чоокку үеде чедип алырынга Тунистиң шиитпирлиг чоруу бо айтырыгны чугаалажып көөрүнге француз чазактың күзели чок чоруунга таварышкан, ол чорук баштайгы ханныг тулчуушкуннарга чедирип келген. Июль 19-та бүгү хүннүң дургузунда Тунистиң национал гвардиязы, тунис эрге-чагыргаларның баштайгы чөпшээрели чокка француз шериглериниң бурунгаарлаарын хоругдаар дугайында дужаалды күүсетпишаан, француз шериглериниң турган чериндан үнген 35 француз шериг албанныгларын тудуп алган. Тунистиң районунуң кырынга көстүп келген кандыг-даа самолётту боолаар деп дужаалды Тунистиң агаарга удур камгалалы алган. Ол дужаалды Бизертаже немелде парашютчуларны самолеттар-биле октаар деп француз чазактың шиитпириниң үнгениниң түннелинде берген. Тунисчилерниң самолёттар андара адар артиллериязы бир вертолётту болгаш дөрт шериг самолёттарын боолаан. Кежээ француз парашютчулар Бизертада дүжүрүнген, ооң соон дарый француз ужар чүүл тунис шериглериниң баазаны долгандыр туружун бомбалаан, ооң түнелинде 6 тунисчилер балыглаттырган, оларның иштинде аар балыгланган 2 кижи бар. Француз таланың когаралдары база бар болган: 30 солдаттар балыглаттырган, оларның иштинде аар балыглаттырган 10 солдат бар. Бизерта хөлче баар деп дужаалды француз шериг корабльдери алган. Бодунуң әәлчәәнде тунис шериглер Бизерта хөлче канал-биле ол корабльдерни әрттирбес деп дужаалды алган.

Манзель-Бургаба хоорайга француз чепсектиг күштер-биле тунисчилериниң аразынга ханныг тулчуушкуннар бүгү дүннүң дургузунда болган. Ооң түннелинде 50 кижи өлүрткен болгаш балыглаттырган. Тулчуушкун болган ол хоорайда француз шериг мастерскаялары бар.

Бизертада тунис туруштарны француз ужар чүүлдүн бомбалаан чоруун «илергей агрессия-дыр» деп Тунис-Африка Пресс агентилел айтып турар. Бо айтырыгның талазы-биле Тунис-Африка Пресстиң медеглелинде чугаалап турары болза: «1961 чылдың июль 19-түн хүнү чуртту болгаш улусту тергиидээринге бодунуң күзелин Францияның ажыы-биле көргүскениниң хүнү болуп төөгүге кирер. Францияның чазаанның шиитпирин ёзугаар организастааны француз шериглериниң халдаашкынын кандыг-даа чылдак агартып шыдавас.

Тунистиң туруштарын бомбалааны, тунис девискээрниң кырынга француз самолёттарның ужудуушкунун хоругдаанынга чагыртпас деп шиитпирни үндүргени-биле парашютчуларның дүжүртүнгени — бо бүгү болза ук агрессияны баш удур ажылдап кылган деп чүвениң тодаргай херечизи болур».

Тунистиң даштыкы херектериниң күрүне секретары Садюк Мокаддем июль 19-түн кежээзинде Совет Эвилелиниң, АКШ-тың болгаш Англияның, а ол ышкаш Голландияның, Италияның, Югославияның, ГФР-ниң болгаш өске чурттарның элчиннерин чалап келдиргеш, тургустунган байдалдың дугайын оларга дыңнаткан.

Бизертада байдал

ТУНИС. (СЭТА). Тунисчилер биле француз шериглериниң аразында чаа тулчуушкуннарның дугайын Бизертадан дыңнадып турар. Өлүрткен болгаш балыглаттырганнар бар. Тунис солдаттарның чамдык бөлүктери үзе кирдирткен болгаш оларның байдалының дугайында кандыг-даа медээлер чок. Французтар тунис солдаттарның болгаш национал гвардиянын туруштарын боолаарын үргүлчүлеп турар. Француз танкылар баазалардан хоорайның кол кудумчуларынче үнген. Французтар Бизертадан Тунисче барган демир орукту база үзе кирген.

Франция-биле харылзааны тунис үскен

ТУНИС. (СЭТА). Бизертада Францияның агрессчи үүлгедиглери-биле холбаштыр даштыкы херектер талазы-биле статс-секретарь Садок Моккадем француз херектеринге түр бүзүреттирген Рауль Дювальды бодунга келдирип алгаш, француз чазак-биле дипломаттыг харылзааларны үзер деп тунис чазактың үндүрген шиитпириниң дугайын аңаа дыңнаткан.

ҮЙМЭЭНЧИЛЕР ДҮЖҮП БЭЭРИН ҮРГҮЛЧҮЛЕП ТУРАР

ДЖАКАРТА. (СЭТА). Суматра ортулукта үймээнчилерниң хөй бөлүк-бөлүү-биле чазак шериглериниң талазынче шилчип кирери үргүлчүлеп турар. Июль 17-де Төп Суматраның районунда 1000 ажыг үймээнчи солдаттар дүжүп берген болгаш чазакка шынчы болурунуң дамгыраан хүлээп алган.

Сонгу Суматрага чүгле бо чылдың февральдан июльге чедир үениң дургузунда 6 мун ажыг үймээнчилер чазакка дүжүп берген дээрзин Антара агентилел дыңнаткан.

Аргентинада реакцияның кедерээшкини

БУЭНОС-АЙВЕС. (СЭТА). «Демократияны камгалаар дугайында хоойлу» дээр үүлдүн төлевилелин Аргентинаның чазаа чоокку үеде национал конгресске көөрүбиле киирер деп солуннар дыңнадып турар. Парлалганың айтып турары-биле алырга, ол хоойлуга үндезилээш коммунистиг партияны хоругдаан турар.

Ам-даа хевээр артпышаан турар дүвүрээзиниң байдалын чүртка киргени-биле холбаштыр 1959 чылда чазактың декреди-биле Аргентинаның компартиязының ажыл-чорудулгазын хоругдаан турганы билдингир. «Демократияны камгалаар дугайында хоойлунуң» дузазы-биле Аргентинаның чазаа компартияны ынчалдыр хоойлу ёзугаар хоругдаар бодап турар.

Эрес-дидим болганы дээш 100 долларга шииткен

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АП агентилелдиң Ниагара-Фолсадан (Онтарио) дамчыдып турары болза:

Ниагараның суг шурап чыдар хорулаажындан июль 15-те менди-чаагай әрткен, Нью-Йорк чурттуг, 30 харлыг эрес-дидим негр Натан Бойяны июль 17-де 100 долларга шииткен.

Судьяның медеглели-биле алырга ындыг үүлгедигте әңне улуг хемчәәлдиг болуп турар 100 доллар шииткелди Бойя төлеп берген. Бойя шииткелди төлевәән болза, ону бир ай дургузунда кара бажыңга хоругдаар турган.

«Ниагара-Фолсаның парк комиссиязының дүрүмүн хажыдып, кижилер әңдере чыглы бээр болгаш чыглы берип болур ындыг хөделиишкинни» чөпшәәрел чок черге кылган деп ону буруудаткан.

Вашингтонда чөвүлежилге

ВАШИНГТОН. СЭТА-ның корреспондентизи **В. Вашедченконуң** дамчытканы:

Ак бажында болгаш конгрессте чөвүлел хуралдар болгаш хуралдар әртип турар. Каттышкан Штаттарның айыыл чок чоруунга кандыгбир кыжаныгны барын көргүзерин 'ораладжып, шериг дөзевилелдерин көвүдедирин негеп турар генералдарның болгаш сенаторларның чугааларын ол чөвүлел хуралдарга болгаш хуралдарга дыңнап турар.

Июль 18-тиң кежээзинде президент Кеннеди штабтар начальниктериниң каттышкан бөлүү-биле хуралдаалаан. Айыыл чок чоруктуң национал чөвүлелиниң хуралын июль 18-те әрттирген. Ассошиэйтед Пресс агентилелдиң айтып турарын ёзугаар алырга, ол чөвүлел хуралдарга «чурттуң шериг аргаларының» дугайын чугаалажып көрген.

Американың Каттышкан Штаттарының агаар-шериг күштериниң штавының начальниги генерал К. Лимэй дөзевилелдер талазы-биле сенат комиссиязынга июль 17-де чүве чугаалаан. Ырак дээштиг, дүрген ужудар «Б-70» дээр бомбардировщик самолёттарны тургузар талазы-биле ажылды дүргедиринин ол генерал негеп турган. Ол самолётка хамаарыштыр бодунуң туружун чазак катап көөр дээр дугайын ындыг негелде херечилеп турар. «Б-70» самолёттуң дугайында ажылдарның программазын кызырарын чоокта чаа шиитпирлээн турган. «Б-70» самолёттарның четчир санын ёзугаар чепсегленишкинге хүлээп алгыжеге чедир әлээн каш чылдар әртер, а ол үеге чедир АКШ-ка ырак дээштиг башкарыкчы снарядтар хөй санныы-биле бар апарган турар деп бодап турган.

Ам ол самолётту колдатса чогуур деп Лимэй медеглеп турар-дыр. Ол самолёт артык күштерлиг, чүл дизе, ук самолёт «бо маргылдаалыг айтырыг дээш кыжаныр болгаш дайылдажырын бодап турарын көргүзер» талазы-биле улуг аргаларны берип турар деп генерал чугаалаан.

«Б-70» самолёттарны тургузарынга 448 миллион долларны үндүрүп бээрин болгаш өске марканың реактивтиг бомбардировщиктериниң бүдүрүүшкүнүн көвүдедирин Лимэй сүмелээн.

Шеригниң беленииниң айтырыгларының талазы-биле адакы сенат комиссиязы америк ужар чүүлдүн күчүзүнүн деңнээшкинин база шинчилеп көрген. Белеткел комиссиязының даргазы сенатор Д. Стеннис болза, «америк чепсектиң күчүзүн, беленин болгаш идегелдиин» чугаалажып көөр немелде хуралдарны белеткел комиссиязы чорудар деп чарлаан.

Ачылларның болгаш балыкчыларның эки-тура Ниитилелиниң чоокта чаа Чагытай хөлге әрттиргени спиннингистериниң бирги область маргылдаазынга медицинаның дүрген дузаламчызын чедирер черниң командазының кежигүнү Медюшкин балыкты хөйнү тударынга бирги черни алган.

ЧУРУКТА: Ачылларның болгаш балыкчыларның эки-тура Ниитилелиниң даргазы В. Пашутин тиилекчи болган Медюшкинге шанналды тыпсып тур.

Фото В. Антоновтуу.

СПОРТЧУ МЕДЭЭЛЕР

ТИРАНА. (СЭТА). Пекиниң бут бөмбүүнүң талазы-биле чыынды командазы Албанияга бодунуң оюнун дооскан. Кыдаттың бут бөмбүкчүлери бодунуң сөөлгү оюнун Тирананың «Партизан» командазы-биле ойнааш, ол команданы 2:1 санга удуп алган.

Пекиниң чыынды командазы ам Совет Эвилелинде чоруп турар. Бистиң дараазында мындыг бут бөмбүүнүң шөлдеринге олар ойнаарлар: июль 21-де — Риганың «Даугава» командазы-биле ойнаан. Июль 25-те — Кишинёвтуң «Молдово» болгаш июль 28-те— Одессаның СКА командалары-биле эш-хуузунуң ужуражыышкынларынга ойнаар.

ТОКИО. (СЭТА). 1964 чылда олимпий оюннарын әрттиреринің талазы-биле Японияның организакчы комитеди медеглел парлаан. Афинага болуп әрткен делегейниң Олимпий комитединиң 1964 чылда спорттуң 20 хевирлеринге олимпиаданы әрттиреринің дугайында шиитпири ол ёзугаар күүсеттинерин Делегейниң Олимпий комитединиң бүгү кежигүннеринге бүзүредилгени ол медеглелде чугаалап турар.

Ынчалза-даа XVIII-ки Олимпий оюннарының организакчылары спорттуң амгы үедеги беш хевирлериниң талазы-биле маргылдааның программаларын өскерти көөрүн кызыдып турарлар.

Японияның организакчы комитединиң оралакчы президентизи Цунереги Такеданың чугаалааны болза, Японияның чаа саналының кол угланыышкыны — спорттуң амгы беш хевириниң болуп әртер программазынга аът маргылдаазын киирбези болуп турар. «Оны маңаа әрттирери кончуг берге, ынчалза-даа Япония ону әрттирери-биле бүгү арганларны ажыглаар апаар» деп Такеда немеп чугаалаан.

БООДАЛГА

Обласка бирги чер дээш боодалга маргылдаазының үшкү хүнүнде биче араалыг боо-биле чыда, олура, турчы адарының маргылдаазы болган.

Бо хевирге динамочу В. Бабушкин 240 санны аткаш, область чемпиону болган. Ооң эжи Л. Осердцов ийиги черни болгаш Башанов («Урожай») үшкү черни алган. Хереәженнерден А. Сиротинина 221-ни аткаш, чемпион болган, а Е. Карпова («Спартак») ийиги черде. 100 метр черге 30 ок-биле чыда болаарына болгаш пистолет-биле адарынга маргылдаа база болган.

«Динамо» ниитилелиниң адыгжылары Бабушкин, Осердцов, Медведев, Филиппов, Овчинников, Сиротинина, Гребенец олар ниитизи-биле бүгү хевирлерге 6701 санны аткаш, бирги черни алган. Командага областың спорт эвилелиниң шилчиир кубогун болгаш вымпелди тывыскан, а адыгжы бүрүзүн шаннал бижиктер-биле шаннаан. Ийиги черни «Урожай» ниитилелиниң командазы 6366 санны аткаш алган, а Барын-Хемчиктиң көдээ адыгжылары урожайжылардан 47 сан чыдып калган үшкү черни алганнар.

Боодалга маргылдаазын дугайын чугаалап тургаш ооң киржикчилериниң спортчу көргүзүүнүң чавыс болганын демдеглээри чугула. Чүгле 2 кижи ийиги разрядтың нормазын дужааган. Ол болза областа боодалга спортунуң четпезин айтып турар.

Е. ЮЖАКОВ.

Бо үш ийис оолдар төрүттүнгенден бээр ийи чартык чыл чедип турар. Оларның өзүлдези, кадыкшылы кандыг ирги деп улус чугаажок сонуургаар боор.

...Ол кежээ ийистер паркка селгүүстеп базып турдулар. Эрес-омаа-даа, семис чаагайы-даа хөлчок болду. Ада-иезин Канданнар оолдарының дугайында мынча диди:

— Кызылдың № 1 уруглар садында турар оолдар-дыр ийин. Ында кижизидикчилер, ажылчыннар оолдарывысты кончуг чаптап, сагыш човангыр ажаап, өстүрүп турарлар. Андрюша, Гена, Слава дээрге магалыг эки доругуп турарлар. Бо дээрге бичин чаштарның дугайында бистиң күрүненің кайгамчык сагыш салыышкыны-дыр.

ЧУРУКТА: Андрюша, Гена, Славик селгүүстээшкинде.

Фото А. Нугуурактыы.

РСФСР-ниң Дээди судунда

Хөй түннүг акша-валютаны чижеңе ёзу-биле садыглаан ужун июнь 15-те кайызы-даа 15 чылда хосталгазын казыдып шииттирген Я. Т. Рокотовтуң болгаш В. П. Файбишенконуң херектериниң талазы-биле Москваның хоорай судунуң шииткелиниң чиик болганынга удурланыышкынны ССРЭ-ниң чингине прокурору РСФСР-ниң Дээди судунга киирген турган.

РСФСР-ниң Дээди судунуң кеземче херектер талазы-биле суд коллегиязы ол удурланыышкынны хандырган, херекти судка катап көөрү-биле шилчиткен.

РСФСР-ниң Дээди судунуң даргазы А. Т. Рубичев даргалаан улус төлээлери: Москваның демир орук депозунда электровоз машинизи А. Н. Васильев, слесарь-инструментальщик А. И. Маурин киришкен РСФСР-ниң Дээди суду онза хөй түннүг акша-валютаны чижеңе ёзу-биле садыглаан Я. Т. Рокотовту болгаш В. П. Файбишенкону буруудаткан кеземче херээн июль 18—19-түн хүннеринде көрген.

ССРЭ-ниң чингине прокурорунуң улуг дузалакчызы — юстицияның 2 чергезиниң күрүне чөвүлекчизи Г. А. Терехов буруудаттырганнарны күрүне талазы-биле ялалаан.

Буруудаттырганнарны камгалаарын болчукчулар әштер Н. И. Рогов, В. Я. Швейский олар боттандырган.

Рокотовтуң болгаш Файбишенконуң байыыр сорулга-биле даштыкы болгаш чамдык совет хамаатылардан хөй түннүг даштыкы акша-валютаны болгаш алдын чоостарны садып ап база сөөлүнде оларны чижеңе өртекке үндүр садыглап турган буруу херээн суд илереткен.

Судка илерээнин ёзугаар алырга, Рокотов (әрги акша-биле) 12 миллион ажыг ниити түннүг акша-валютаны болгаш алдын чоостарны садып ап база үндүр садыглап турган. Файбишенко 1 миллион хире ниити түннүг акша-валютаны садып ап база үндүр садыглаан.

Маңгыс ёзу-биле чурттап амыдыравышаан, Рокотов биле Файбишенко олар ажылчы чоннуң тургускан байлактарының күсели-биле байып ап турганнар.

Рокотовтуң болгаш Файбишенконуң күрүнеге удур аар кемниг херекти үүлгеткенин көргеш, РСФСР-ниң Дээди суду күрүнеге удур кемниг херектер дугайында хоойлунуң 25 үүлүнүң ийиги кеззэ-биле Рокотовтан болгаш Файбишенкодан хураап алдынган бүгү өртектиг үүлдерни база әтхеренгини хавырбышаан, оларны шаажылап — адып өлүрер деп шииткен.

Шииткел шуут күштүг болгаш аңаа хомудалды үндүрүп болбас.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

ОБЛАСТЫҢ КИНОЭКРАННАРЫНГА

деп кинону көрүнер.

КҮРҮНЕНИҢ ИШТИКИ ОЙНААШКЫННЫГ 3 ХУУЛУГ ЧӘӘШКИНИНИҢ 82-ГИ ТИРАЖЫ 1961 ЧЫЛДЫҢ ИЮЛЬ 30-ДЕ ЛЬВОВ ХООРАЙГА БОЛУР

Кол тираж бүрүзүнге 136 муң ойнаашкыннар 7.440.320 рубль түннү ойнаар, ооң иштинде 40, 100, 500, 1000, 2500 болгаш 5000 рубльдиң ойнаашкыннары бар.

Ойнаашкынга таварышкан облигацияларның ойнап алган түннерин төлеп бээр болгаш олар дараазында ойнаашкыннарга киришпес, а дараазында ойнаар ойнаашкыннарның саны өскерилге чокка артар болган ужурунда чәәшкинниң облигацияларының талазы-биле ойнаашкыннар тираж бүрүзүнге көвүдээр.

Ойнаашкыннарның дараазындагы 83-кү кол болгаш 14-кү немелде тиражтары сентябрь 30-де, 84-кү тираж ноябрь 30-де болур.

Чәәшкинниң облигацияларын ажаалга кассалары садып турар болгаш хостуу-биле садып ап турар.

3 хуулуг чәәшкинниң облигацияларын садып алыңар!

Ойнаашкыннарның тиражтарынга киржиңер!

Ажаалга кассаларының область эргелели.

ТЫВА ОБЛАСТЫҢ ХӨГЖҮМ-ШИИ ТЕАТРЫ

Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгының ногаан театрынга

БӨГҮН

Л. Толстойнуң

«ДҮМБЕЙ ЧОРУКТУҢ ЧАГЫРГАЗЫ»

деп шиизи үнер. Ооң-биле бо сезон хагдынар. Шии кежээкиниң 7 шакта эгелээр.

Дирекция.

КИНОТЕАТРЛАРГА

ИЮЛЬ 23-ТЕ

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«База катап әртен»**—1.30, 3.30, 5.30, 7.30 шактарда. **«Делегей байырлап тур»**, **«База катап әртен»**—9.30 шактарда. (биче залга): **«Аңгы-аңгы салым-чолдар»**—4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Шугумналчак рейс»**—11.15, 1.15, 3.15, 5.15 шактарда. **«Чаңыктың изи-биле»** —7.15 шакта. **«Танцыже чалаашкын»**, **«Чаңыктың изи-биле»**—9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Катя-Катюша»**—11.15, 1.15 шактарда. **«Шугумналчак рейс»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

ИЮЛЬ 24-ТЕ

«ВЛКСМ-НИҢ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): **«Синдабадтың чедиги аян-чоруу»**—11.30 шакта. **«Казактар»**—1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (биче залга): **«Ийистерниң аажы-чаңы»** —4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«№ 306 херек»**—11.15, 1.15 шактарда. **«База катап әртен»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Алдын дулгүүр»**—1 шакта. **«Куш садыглакчызы»**—3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый килдизинин 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистеринин 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистеринин 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизинин 22-64, бухгалтериянның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01052. Чагыг № 1528. Культура эргелелиниң типографиязы.